

ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ

— * —

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ ΝΕΟΤΕΡΩΝ ΧΡΟΝΩΝ**

(ΠΕΡΙΛΗΨΗ)

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ
ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Η συγγραφή και εκτύπωση των περιλήψεων των σχολικών βιβλίων του «Οργανισμού Διδακτικών Βιβλίων» είναι αποτέλεσμα συνεργασίας πολλών ατόμων, από τα οποία πρέπει να αναφερθούν τα ακόλουθα:

Εκλογή θεμάτων και περιλήψεις ο θεολόγος - καθηγητής κ. Μιχάλης Κατελάρης.

Ερωτήσεις και πρώτη δακτυλογράφηση των κειμένων η κα Ένα Sledzinski.

Διορθώσεις, ανάπτυξη και βελτίωση των κειμένων από τους καθηγητές-φιλόλογους του Γενικού Προξενείου Σύδνεϋ κ. Φίλιππα Χαραλάμπους, δίδα Νίκη Παπαδοπούλου, κυρία Αικατερίνα Τουπαδάκη - Καπιτάκη, και κ. Παύλο Θεοδωρακόπουλο, Διευθυντή των Σχολείων της Ιεράς Μονής.

Προγραμματιστής και χειριστής ηλεκτρονικού υπολογιστού, εκλογή φωτογραφιών και γενικός τεχνικός σύμβουλος της όλης εργασίας κ. Ευθύμιος Μπουκουβάλας.

Ένα μέρος των φωτογραφιών είναι προσφορά του Γραφείου Ελληνικού Τουρισμού Σύδνεϋ.

Σ' όλους γενικά η Ιερά Μονή εκφράζει θερμά ευχαριστήρια.

Το μισό μέρος των εξόδων αυτής της εργασίας καλύφτηκε από τη Σχολική Επιτροπή της Ιεράς Μονής με ειδικό δάνειο. Το υπόλοιπο μέρος από χορήγηση του N.S.W. Ministry of Education and Youth Affairs — Ethnic Schools Programme το οποίο ιδιαίτερα ευχαριστούμε.

Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ἐντί Προλόγου

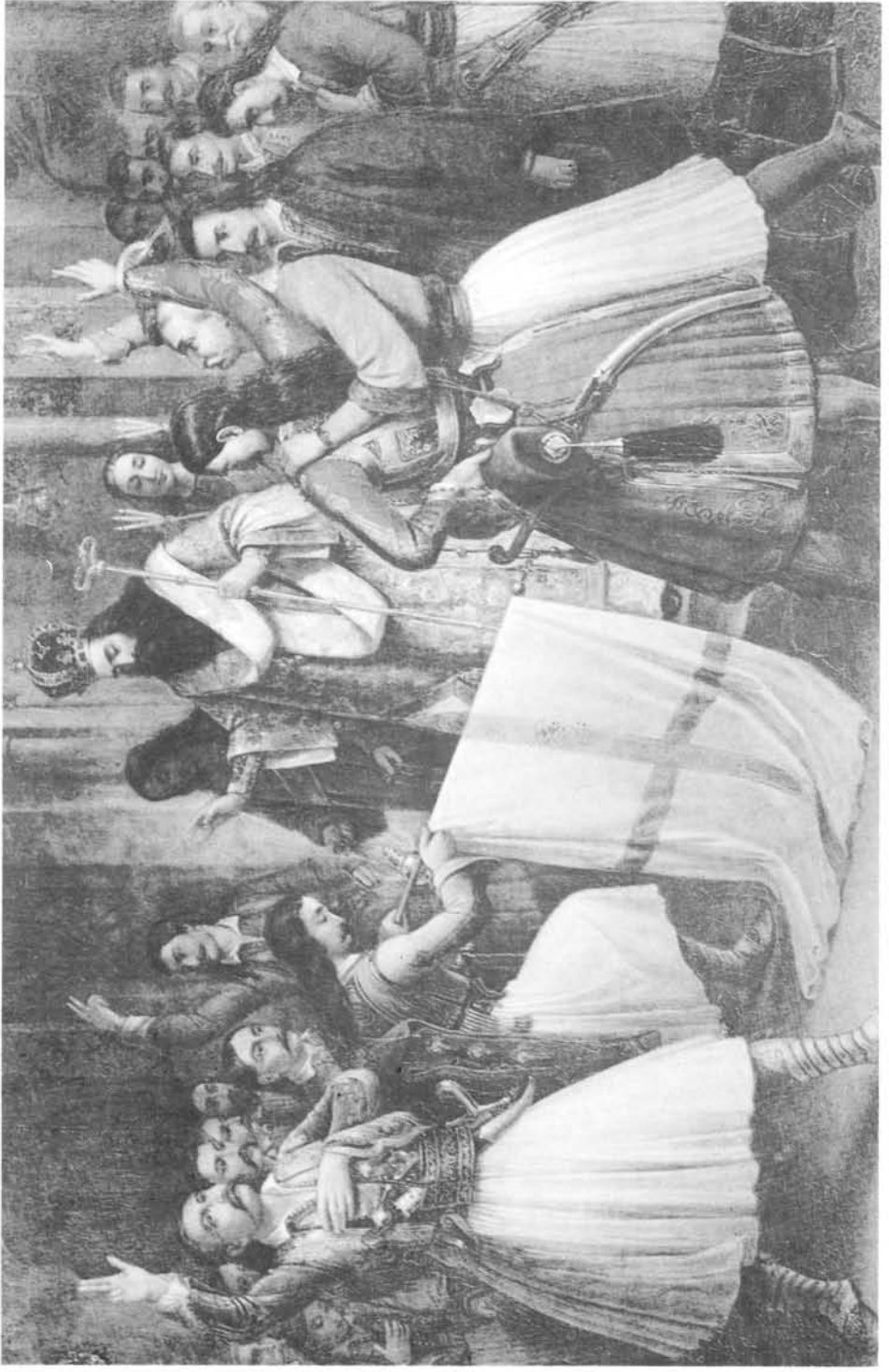
Τά διδακτικά αὐτά ἐγχειρίδια, πού μέ τή στοργική ἐπίβλεψη τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως (Earlwood — Sydney) ἐφρόντισαν ἀπό διάφορα βιβλία καί κείμενα, ἔμπειροι καί σοβαροί ἐκπαιδευτικοί, ἀποτελοῦν πραγματικό ἀπόκτημα γιά τήν παιδεία τῶν ἑλληνοπαίδων τοῦ ἐξωτερικοῦ. Γνωρίζουμε ὅλοι πόσο πολυεύθυνο εἶναι τό ἔργο τῆς ἐκπαιδεύσεως γενικῶς, ἰδιαίτερα δέ σέ μιά δίγλωσση παιδεία καί κοινωνία, ὅπως ἡ δική μας. Ἐπίσης γνωρίζουμε πόσο πρόχειρα ἔχει ἀντιμετωπισθεῖ πολλές φορές ἀπό ὀργανωμένους φορεῖς ἢ ἰδιῶτες, τό ἱερό αὐτό ἔργο. Κάποτε βέβαια συντελοῦν σ' αὐτήν τήν προχειρότητα κι οἱ ἀνάγκες ἀπό αὐτά τά ἴδια τά ἀντικειμενικά δεδομένα. Ἄλλοτε πάλι λείπει τό αἶσθημα τῆς εὐθύνης, δυστυχῶς.

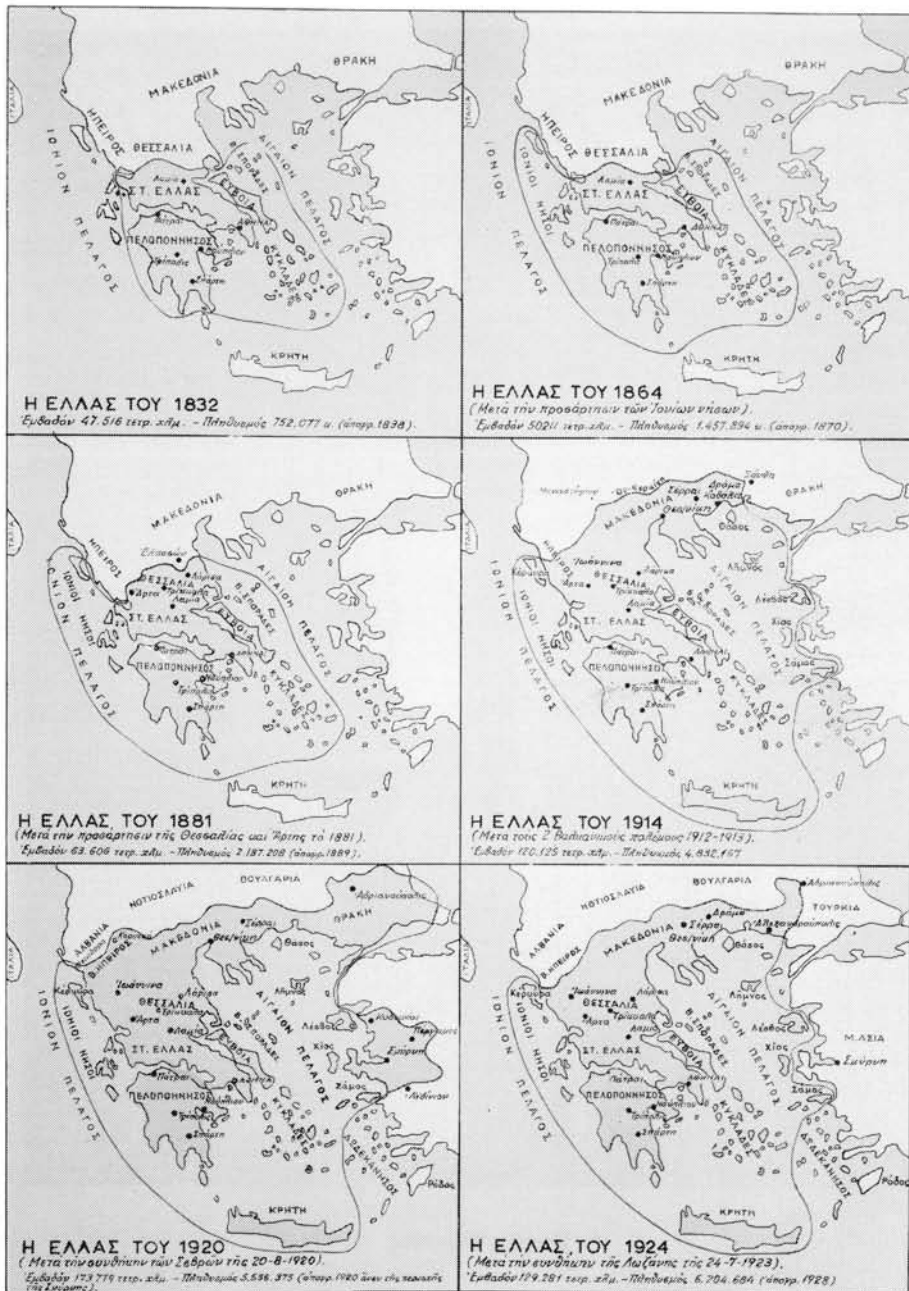
Ἄν ὅμως ὑπάρχει ἕνας χῶρος στήν ἀνθρώπινη ζωή πού δέν ἀνέχεται ἐπιπολαιότητες ἢ πειραματισμούς, εἶναι ἡ παιδεία. Γιατί μέ αὐτήν διαπλάθεται ἡ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου. Καί λάθη κατά τήν διάπλαση τῆς συνειδήσεως πληρώνονται θανάσιμα καί γιά ὀλόκληρη τήν κοινωνία στήν ὁποία ἐντάσσεται τό ἄτομο.

Αὐτούς τούς ἐπικίνδυνους σκοπέλους θέλουν ν' ἀποφύγουν ὅσοι ἐπρωτοστάτησαν στή συλλογή τούτων τῶν περιλήψεων, πού καλύπτουν τομεῖς ζωτικότετους ὅπως ἡ ἀρχαία καί νέα Ἱστορία, Μυθολογία καί Γεωγραφία. Τόν φίλτατο Καθηγούμενο τῆς Μονῆς Ἄρχιμ. π. Στέφανο Παπαναστασίου καί τούς ἀφοσιωμένους συνεργάτες του ἐπιθυμῶ νά συγχαρῶ καί νά εὐχαριστήσω καί γιά τούτη τήν εὐλογημένη πρωτοβουλία.

Μετά βαθείας πατρικῆς ἀγάπης καί θερμῶν εὐχῶν

Ἡ Αὐστραλίας Στυλιανός

Πολιτικός χάρτης της Ελλάδας σε διάφορες εποχές

Ο Ρήγας Φεραίος.

Α΄ Η ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως στις 29 Μαΐου 1453 οι Τούρκοι κυρίεψαν σιγά-σιγά την υπόλοιπη Ελλάδα, τη Σερβία, τη Συρία και την Αίγυπτο. Έκαμαν πρωτεύουσά τους την Πόλη και ο Σουλτάνος ήταν ο πιο δυνατός ηγεμόνας της εποχής του.

Ξένοι προς τον ευρωπαϊκό πολιτισμό και σκληρός και πολεμικός λαός καθώς ήταν οι Τούρκοι, φέρθηκαν με μεγάλη αγριότητα στους υπόδουλούς τους και ιδιαίτερα στους Έλληνες.

Πολέμησαν με πείσμα και φανατισμό την Εκκλησία που ήταν το μεγαλύτερο εμπόδιο στα σχέδιά τους και προσπάθησαν να εξισλαμίσουν τον κόσμο. Πήραν τις πιο όμορφες εκκλησίες μας και τις έκαμαν τζαμιά με πρώτη και καλύτερη τη Μεγάλη Εκκλησία μας, την Αγία Σοφία, στην Πόλη. Η Εκκλησία μας σήμερα τιμάει πλήθος Νεομάρτυρες που έσφαξαν οι Τούρκοι, γιατί δεν αρνήθηκαν το Χριστό.

Με το παιδομάζωμα έπαιρναν τα Ελληνόπουλα από την αγκαλιά της μάνας τους και τα έκαναν γεννίτσαρους, που ήταν οι πιο φανατικοί εχθροί των Ελλήνων.

Πήραν τις περιουσίες των Ελλήνων και τους ανάγκαζαν να πληρώνουν τον κεφαλικό φόρο, «το χαράτσι»,

όπως τον έλεγαν. Για να εξευτελίσουν τους Έλληνες, τους ονόμαζαν περιπαιχτικά «*ραγιάδες*» και «*γκιαούρηδες*», δηλαδή δούλους και άπιστους.

Οι ταπεινώσεις και οι εξευτελισμοί ανάγκασαν πολλούς Έλληνες να εκπατριστούν. Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν πολλοί λόγιοι, που πήγαν στην Ευρώπη και ιδίως στην Ιταλία. Εκεί δίδαξαν τα Ελληνικά γράμματα και την Ελληνική γλώσσα και έτσι βοήθησαν στην αναγέννηση της Δύσης.

Οι πιο γνωστοί είναι: ο Θεόδωρος Γαζής, ο Εμμανουήλ και ο Ιωάννης Χρυσολωρός, ο Γεώργιος Τραπεζούντιος, ο Βησσαρίων, ο Ιωάννης Λάσκαρης και πολλοί άλλοι.

Οι Έλληνες που εκπατρίστηκαν δεν ξέχασαν την πατρίδα τους. Προσπάθησαν να κάνουν τούς ισχυρούς της Γης να αγαπήσουν τη σκλαβωμένη Ελλάδα και να βοηθήσουν στην απελευθέρωσή της.

Οι απλοϊκοί άνθρωποι που έμειναν στην Ελλάδα, κράτησαν για 400 χρόνια αναμμένη τη δάδα της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού. Υπέμειναν με καρτερία τις πιέσεις των Τούρκων και δεν έπαψαν τον αγώνα. Ποτέ δεν έχασαν την πίστη ότι θα αναστηθεί και πάλι το Βυζάντιο και θα αναστηλωθεί Αγία Σοφία. Ο καημός τους έγινε τραγούδι και θρύλος: *«πάλι με χρόνους, με καιρούς πάλι δικά μας θάναι»*.

Ερωτήσεις

- *Πότε έγινε η άλωση της Κωνσταντινουπόλεως;*
- *Τι πολέμησαν με μεγαλύτερο φανατισμό οι Τούρκοι;*
- *Τι ήταν το παιδομάζωμα και τι οι γενίτσαροι;*
- *Πώς βοήθησαν οι Έλληνες που έφυγαν στο εξωτερικό την Ελλάδα;*
- *Τι οφείλουμε στους Έλληνες που παρέμειναν στην Ελλάδα;*

Η προεπαναστατική περίοδος

Τα απελευθερωτικά επαναστατικά κινήματα στη σκλαβωμένη Ελλάδα άρχισαν αμέσως μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως.

Τόσο οι Έλληνες που ζούσαν στην Ελλάδα, όσο και οι ομογενείς του εξωτερικού, έβλεπαν τη δύναμη της Τουρκίας να αδυνατίζει σιγά-σιγά. Οι Αυστριακοί και οι Ρώσοι νίκησαν σε πολλούς πολέμους τους Τούρκους. Οι Έλληνες πίστευαν ότι η Ορθόδοξη Ρωσσία θα τους βοηθούσε να απελευθερωθούν.

Το 1770 οι Έλληνες της Πελοποννήσου ξεσηκώθηκαν, γιατί τους υποσχέθηκε βοήθεια η αυτοκράτειρα της Ρωσίας Μεγάλη Αικατερίνη η Β΄. Αρχηγοί της επανάστασης ήταν οι αδελφοί Ορλώφ.

Οι Τούρκοι έπνιξαν στο αίμα αυτή την επανάσταση, που είναι γνωστή σαν «*Ορλωφικά*», γιατί οι Ρώσοι σταμάτησαν τη βοήθεια, αφού υπέγραψαν με τους Τούρκους τη γνωστή συνθήκη του Κουτσιούκ Καϊναρτζή.

Στα 1787 η Αικατερίνη έκανε καινούργιο πόλεμο με τους Τούρκους. Έστειλε τότε στην Ελλάδα το Λάμπρο Κατσώνη, που με τη βοήθεια του Γεωργίου Ανδρούτσου, πατέρα του Οδυσσέα Ανδρούτσου, έκαμαν καινούργιο επαναστατικό κίνημα. Και αυτό όμως το κίνημα απέτυχε, γιατί η Αικατερίνη έκλεισε

νέα συμφωνία ειρήνης με τους Τούρκους εγκαταλείποντας τους Έλληνες.

Τότε οι Έλληνες κατάλαβαν για τα καλά ότι ήταν αδύνατο να ελευθερωθούν με ξένη βοήθεια και ότι έπρεπε να οργανωθούν και με τις δικές τους δυνάμεις να αποτινάξουν τον τουρκικό ζυγό.

Ο Ρήγας Φεραίος ήταν ένας έξυπνος και μορφωμένος Έλληνας, που ποθούσε με όλη του την ψυχή την ελευθερία της πατρίδας του. Ταξίδεψε στις παραδουνάβειες χώρες και έκαμε γνωστά τα σχέδιά του. Διέδιδε τις επαναστατικές του ιδέες με όμορφα πατριωτικά τραγούδια που ενθουσίαζαν τους Έλληνες. Το πιο γνωστό είναι ο «*Θούριος*».

Στη Βιέννη τύπωσε τη «*χάρτα της Μεγάλης Ελλάδας*» με πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη και πολλά επαναστατικά κείμενα.

Ήταν έτοιμος να κατέβει στην Ελλάδα να κηρύξει επίσημα την επανάσταση, αλλά στην Τεργέστη τον συνέλαβαν οι Αυστριακοί και τον παρέδωσαν στους Τούρκους.

Στις 13 Ιουνίου 1798 οι Τούρκοι τον στραγγάλισαν μαζί με τους συνεργάτες του μετά από φρικτά βασανιστήρια και έριξαν τα πτώματά τους στο Δούναβη.

Ο Ρήγας έσπειρε πλούσια στις καρδιές των Ελλήνων το σπόρο της Ελευθερίας. Υπήρξε ο πρωτεργάτης και πρωτομάρτυρας της εθνικής Ελευθερίας. Η ελεύθερη πατρίδα μας, για να δείξει την ευγνωμοσύνη της, έστησε το μαρμάρινο άγαλμά του μπροστά στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών.

Το 1814 ιδρύθηκε στην Οδησσό της Ρωσσίας η Φιλική εταιρεία, που είχε σκοπό να οργανώσει τις δυνάμεις του έθνους για την επανάσταση. Οι ιδρυτές της ονομάστηκαν Φιλικοί και ήταν ο Νικόλαος Σκουφάς, ο Αθανάσιος Τσακάλωφ και ο Εμμανουήλ Ξάνθος. Αργότερα όρισαν αρχηγό τον Αλέξανδρο Υψηλάντη.

Η εταιρεία ήταν μυστική, για να μην την ανακαλύψουν οι Τούρκοι. Γίνονταν μέλη της άνθρωποι εμπιστοσύνης, που μπορούσαν να κρατήσουν τα μυστικά της. Μέλη της ήταν οι σημαντικότεροι Έλληνες, ο Πατριάρχης, αρχιερείς, δάσκαλοι, πρόκριτοι και πολλοί πατριώτες.

Ο όρκος των Φιλικών

Ερωτήσεις:

- Ποιοι πολέμησαν και νίκησαν τους Τούρκους εκτός από τους Έλληνες;
- Από ποιους πίστευαν οι Έλληνες ότι θα έχουν βοήθεια για να λευτερωθούν;
- Ποιοι ξεσήκωσαν τους Έλληνες το 1770 εναντίον των Τούρκων και πώς ονομάστηκε η επανάσταση αυτή;
- Τι μάθημα πήραν από αυτό οι Έλληνες;
- Ποιος ήταν ο Ρήγας Φεραίος και τι έκανε για την Ελλάδα;
- Ποιο είναι το πιο γνωστό τραγούδι του;
- Ποιο ήταν το τέλος του Ρήγα Φεραίου;
- Πού και πότε ιδρύθηκε η Φιλική Εταιρεία; Ποιός ήταν ο σκοπός της;
- Πώς ονομάστηκαν οι ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας και ποιοί ήταν;
- Ποιον όρισαν αρχηγό τους;
- Ποιοι γίνονταν μέλη της Φιλικής Εταιρείας;

Το Σούλι

Οι γενναίοι Σουλιώτες ζούσαν απομακρυσμένοι στην Ήπειρο και ήταν σχεδόν ανεξάρτητοι στα ορεινά χωριά τους.

Εχθρός φοβερός για το Σούλι ήταν ο φοβερός Αλή-Πασάς των Ιωαννίνων, που σκέφτηκε να κυριέψει το Σούλι. Αν κυριέυε το Σούλι, θα μπορούσε εύκολα να δημιουργήσει το δικό του ανεξάρτητο κράτος, όπως το ονειρευόταν.

Ο Αλή-Πασάς έκαμε τρεις εκστρατείες εναντίον του Σουλίου. Στις δύο πρώτες νικήθηκε από τους γενναίους Σουλιώτες. Στην τρίτη όμως βρέθηκε ένας άθλιος προδότης, ο Πήλιος Γούσης, που πρόδωσε τους Σουλιώτες και έτσι νίκησε ο Αλή-Πασάς.

Τότε οι Σουλιώτες υποχώρησαν στο μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής στον απόκρημνο βράχο Κούγκι και συνέχισαν τον αγώνα με πείσμα.

Η πείνα και η δίψα όμως ανάγκασαν τους Σουλιώτες να αφήσουν το Σούλι. Μόνο ο καλόγερος Σαμουήλ έμεινε με πέντε άλλους για να παραδώσουν την αποθήκη, όπως είχαν συμφωνήσει.

Όταν όμως έφτασαν οι στρατιώτες του Αλή εκεί, ο Σαμουήλ, για να μην παραδοθούν στους Τούρκους, προτίμησε το θάνατο. Πυροβόλησε σε βαρέλι με μπαρούτι και το Κούγκι ανατινάχτηκε στον αέρα. Στα

ερείπιά του θάφτηκαν ο Σαμουήλ με τους συντρόφους του και πολλοί Τούρκοι.

Στο Ζάλογγο οι ηρωικές Σουλιώτισσες χόρεψαν το χορό του Ζαλόγγου και έπεσαν μια-μια στον γκρεμό, για να μην τις ατιμάσουν οι Τούρκοι. Πέφτοντας τραγουδούσαν το γνωστο τραγούδι «*έχε γειά καϋμένη κόσμε, έχε γειά γλυκειά ζωή*», που με πολλή συγκίνηση το τραγουδούμε ακόμα.

Όσοι Σουλιώτες γλύτωσαν τη σφαγή, κατέφυγαν στην Κέρκυρα, την Πάργα και στην Άρτα.

Το Σούλι χάθηκε, οι ηρωικοί του όμως αγώνες εξύψωσαν το φρόνημα των Ελλήνων και χρησίμεψαν για παράδειγμα στο Μεγάλο Αγώνα για την ελευθερία που άρχισε ύστερα από 20 χρόνια.

Μια σκηνή από τους αγώνες του Σουλίου

Ερωτήσεις

- Πού είναι το Σούλι;
- Πώς ζούσαν οι Σουλιώτες στα χρόνια της Τουρκοκρατίας;

- Γιατί ήθελε ο Αλή πασάς να κυριέψει το Σούλι;

- Πώς νικήθηκαν οι Σουλιώτες;
- Τι έκανε ο γενναίος μοναχός Σαμουήλ;
- Τι σκέφτηκαν οι Σουλιώτισσες, για να γλυτώσουν από τα χέρια των Τούρκων;
- Γιατί έχουν σημασία οι αγώνες του Σουλίου;

Τύπος Έλληνα αγωνιστή

Β΄ Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Η Επανάσταση στη Μολδοβλαχία

Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης, καταγόταν από τη μεγάλη φαναριώτικη οικογένεια των Υψηλάντηδων. Ήταν αξιωματικός στο ρωσικό στρατό και υπασπιστής του τσάρου.

Όταν έγινε αρχηγός της Φιλικής Εταιρείας, αποφάσισε να αρχίσει την επανάσταση από τη Μολδοβλαχία, γιατί εκεί κατοικούσαν πολλοί πλούσιοι Έλληνες Φαναριώτες, αλλά και γιατί συνόρευε με τη Ρωσία απ' όπου περίμενε βοήθεια.

Στις 24 Φεβρουαρίου 1821 ύψωσε στο Ιάσιο τη σημαία της επανάστασης. Πολλοί Έλληνες έτρεξαν κάτω από την επαναστατική σημαία του Υψηλάντη, γιατί τους υποσχέθηκε βοήθεια από τη Ρωσία.

Επίσης 500 Έλληνες νέοι των καλύτερων οικογενειών, σπουδαστές γυμνασίων και πανεπιστημίων, άφησαν τα θρανία και σχημάτισαν τον Ιερό Λόχο κατά το παράδειγμα του Ιερού Λόχου των αρχαίων Θηβαίων. Οι Ιερολοχίτες, γεμάτοι ενθουσιασμό, ορκίστηκαν η να ελευθερώσουν την πατρίδα τους η να πεθάνουν.

Ο Υψηλάντης με τους Ιερολοχίτες έφτασε στο Βουκουρέστι. Εκεί έμαθε ότι ο Πατριάρχης για να

αποφύγει τη γενική σφαγή των χριστιανών, που απειλούσε ο σουλτάνος, αναγκάστηκε να αφορίσει τον Υψηλάντη και ότι ο τσάρος επέτρεψε στην Τουρκία να στείλει στρατό στις ηγεμονίες.

Ανενόχλητοι οι Τούρκοι καταδίωξαν τον Υψηλάντη, που είχε οχυρωθεί στο Δραγατσάνι. Εκεί στις 7 Ιουνίου 1821, έγινε φοβερή μάχη στην οποία ο στρατός του Υψηλάντη έπαθε πανωλεθρία. Οι Ιερολοχίτες πολέμησαν γενναία και σκοτώθηκαν οι περισσότεροι. Ο Υψηλάντης αποφάσισε να περάσει από την Αυστρία και να κατεβεί στην Πελοπόννησο. Οι Αυστριακοί όμως τον συνέλαβαν και τον φυλάκισαν στα υπόγεια του φρουρίου Μούγκατς.

Έτσι έσβησε δυστυχώς η επανάσταση στη Μολδοβλαχία. Παρά την αποτυχία της όμως βοήθησε πολύ στην επιτυχία της Επανάστασεως, που κηρύχτηκε στην κυρίως Ελλάδα, γιατί οι Τούρκοι αναγκάστηκαν να στείλουν στη Μολδοβλαχία αρκετό στρατό. Όταν λοιπόν κηρύχτηκε η επανάσταση στην Πελοπόννησο και στην άλλη Ελλάδα, οι τουρκικές δυνάμεις δεν ήταν αρκετές για να την καταπνίξουν.

Ερωτήσεις

- *Γιατί ήταν γνωστός ο Αλέξανδρος Υψηλάντης;*
- *Γιατί η επανάσταση άρχισε από τη Μολδοβλαχία;*
- *Τι έκανε τους Έλληνες να μπουκώσουν κάτω από τη σημαία της Επανάστασης που ύψωσε ο Υψηλάντης;*
- *Ποιοι ήταν οι Ιερολοχίτες και από πού πήραν το όνομά τους;*
- *Ποιον όρκο πήραν οι Ιερολοχίτες;*
- *Τί έμαθε ο Υψηλάντης όταν έφθασε στο Βουκουρέστι;*
- *Πώς φέρθηκαν οι Αυστριακοί στον Υψηλάντη;*
- *Σε τι βοήθησε τους Έλληνες η επανάσταση στη Μολδοβλαχία, αν και απέτυχε;*

Γ΄ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΥΡΙΩΣ ΕΛΛΑΔΑ

Πελοπόννησος

Δεν είχε περάσει ούτε μήνας από την κήρυξη της επανάστασεως στο Ιάσιο από τον Υψηλάντη και κηρύχτηκε η επανάσταση στην Πελοπόννησο.

Στην Πελοπόννησο οι προϋποθέσεις για την επιτυχία ήταν περισσότερες, γιατί το έδαφός της ήταν ορεινό, υπήρχαν πολλοί Έλληνες που ακολουθούσαν πιστά τους αρχηγούς τους και ο περισσότερος τουρκικός στρατός έλειπε.

Στα τέλη του 1820 έφτασε στην Πελοπόννησο, σταλμένος από τη Φιλική Εταιρεία, ο ενθουσιώδης Φιλικός και ατρόμητος αρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαίος ή Παπαφλέσσας, που με τα πύρινα κηρύγματά του προετοίμασε το λαό για την επανάσταση. Την ίδια εποχή έφτασε εκεί και ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Στις 10 Μαρτίου 1821 οι πρόκριτοι, με επικεφαλής τον Παλαιών Πατρών Γερμανό, συγκεντρώθηκαν στο μοναστήρι της Αγίας Λαύρας και αποφάσισαν την επίσημη κήρυξη της επανάστασης.

Στις 21 Μαρτίου οι Πετιμεζαίοι απελευθέρωσαν τα Καλάβρυτα. Αφού λειτουργήθηκαν στην Αγία Λαύρα και ορκίστηκαν «*ελευθερία ή θάνατος*» ξεκίνησαν

για τα Καλάβρυτα. Πήραν για σημαία τους από το μοναστήρι μια χρυσοκέντητη εικόνα της κοιμήσεως της Παναγίας, που είναι γνωστή ως το λάβαρο της Αγίας Λαύρας. Το λάβαρο αυτό σώζεται μέχρι σήμερα στο μουσείο του μοναστηριού.

Μέσα σε μια βδομάδα, δηλ. από τις 21 έως τις 28 Μαρτίου, η επανάσταση γενικεύτηκε σ' όλη την Πελοπόννησο. Όλες οι επαρχίες επαναστάτησαν με την ίδια προθυμία. Στις 22 Μαρτίου, ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, ο Παπαφλέσσας, ο Κολοκοτρώνης και άλλοι οπλαρχηγοί ελευθέρωσαν την Καλαμάτα.

Θεόδωρος
Κολοκοτρώνης

Ερωτήσεις

- Γιατί οι προϋποθέσεις για επιτυχία της επανάστασης στην Πελοπόννησο ήταν μεγαλύτερες;
- Ποιον αρχιμανδρίτη έστειλε η Φιλική Εταιρεία στην Πελοπόννησο;
- Σε ποιο μοναστήρι και από ποιον κηρύχτηκε η επανάσταση στην Πελοπόννησο;
- Σε τι ορκίστηκαν οι Έλληνες και τι είχαν για σημαία τους στον πόλεμο;

Ο Παλαιών
Πατρών
Γερμανός
ευλογεί τους
αγωνιστές

Παλαιών Πατρών Γερμανός - 25η Μαρτίου

Στις 25 Μαρτίου ο Παλαιών Πατρών Γερμανός, όρκισε στην Πάτρα, στην πλατεία του Αγίου Γεωργίου, τους αγωνιστές.

Με την ανατολή της μεγάλης γιορτής της Ορθοδοξίας, του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, η επανάσταση πήρε χαρακτήρα γενικότερο. Ολόκληρη η Πελοπόννησος φλεγόταν από ενθουσιασμό και παντού ακουγόταν μια φωνή:

*«Να μη μείνει Τούρκος στο Μωριά
μηδέ στον κόσμο όλο».*

Έτσι, η 25η Μαρτίου, ημέρα του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, παίρνει για τον ελληνισμό μεγαλύτερη λαμπρότητα, γίνεται και εθνική γιορτή, που συμβολίζει την ανάσταση του σκλαβωμένου Γένους από τον τουρκικό ζυγό.

Η επιτυχία της επαναστάσεως στην Πελοπόννησο τόνωσε το ηθικό των Ελλήνων όλης της Ελλάδας και δυνάμωσε την ελπίδα ότι έφτασε η ώρα του λυτρωμού.

Ερωτήσεις

- *Τι έγινε την 25η Μαρτίου στην Πάτρα;*
- *Τι συμβολίζει η 25η Μαρτίου;*

Ανατολική Στερεά Ελλάδα - Αττική

Τον ίδιο καιρό επαναστάτησαν η Ανατολική Στερεά και η Αττική. Η Δυτική Στερεά Ελλάδα επαναστάτησε αργότερα. Οι οπλαρχηγοί της δίσταζαν, γιατί η περιοχή γειτόνευε με την Ήπειρο, όπου βρίσκονταν πολυάριθμα τουρκικά στρατεύματα.

Η εξέγερση της Στερεάς έσωσε την Πελοπόννησο, γιατί απασχολήθηκαν εκεί τουρκικά στρατεύματα και έδωσε την ευκαιρία στους Πελοποννήσιους να σταθεροποιήσουν την επανάσταση.

Ερωτήσεις

- *Ποιοι άλλοι ακολούθησαν στην επανάσταση μετά την Πελοπόννησο;*
- *Γιατί η Δυτική Στερεά Ελλάδα δίσταζε να επαναστατήσει;*
- *Σε τι βοήθησε η εξέγερση της Στερεάς Ελλάδας;*

Τα Νησιά

Πολύ μεγάλη υπηρεσία στην επανάσταση του Μωριά πρόσφεραν τα νησιά, γιατί ο στόλος τους εμπόδισε τους Τούρκους να περάσουν στην Πελοπόννησο.

Από τα νησιά τα πρωτεία στη διεξαγωγή του αγώνα, είχαν η Ύδρα, οι Σπέτσες και τα Ψαρά. Οι κάτοικοί τους, όπως ο Κανάρης, ο Μιαούλης, ο Τομπάζης, η Μπουμπουλίνα και η Μαντώ Μαυρογένους, πρόσφεραν ανεκτίμητη υπηρεσία στον αγώνα.

Ερωτήσεις

- *Ποια υπηρεσία πρόσφεραν τα νησιά στην επανάσταση του Μωριά;*
- *Ποια νησιά είχαν τα πρωτεία στον αγώνα και ποιοι από τους κατοίκους τους διακρίθηκαν στον αγώνα;*

Θεσσαλία - Μακεδονία

Η επανάσταση που κήρυξε στη Θεσσαλία ο αρχιμανδρίτης Άνθιμος Γαζής, απέτυχε.

Από τη Θεσσαλία η επανάσταση απλώθηκε στη Μακεδονία. Ο Σερραίος Εμμανουήλ Παπάς έκανε το πλούσιο ταμείο του «*ταμείο του πολέμου*» και κάλεσε το λαό της Ανατολικής Μακεδονίας στα όπλα. Ο λαός δέχτηκε το κάλεσμά του και τέθηκε κάτω από την αρχηγία του.

Η έλλειψη όμως χρημάτων και η συνεχής μείωση των δυνάμεων έγιναν αιτία να υπερισχύσουν οι Τούρκοι.

Ο Εμμανουήλ Παπάς με 6000 άνδρες προχώρησε προς τη Χαλκιδική, που τελικά έπεσε στα χέρια του Τούρκου πασά ο οποίος τη μετέβαλε σε σφαγείο και στάχτη. Η επανάσταση στη Χαλκιδική, στην οποία πήραν μέρος και μοναχοί από το Άγιο Όρος, που ήταν μέλη της Φιλικής Εταιρείας, πνίγηκε στο αίμα.

Η αυτοθυσία όμως των αγωνιστών φούντωσε την επαναστατική φλόγα των αρχόντων της Μακεδονίας. Ο Ζαφειράκης, ο Καρατάσος, ο Γατσος ύστερα από καταναυκτική Θεία Λειτουργία στη Μητρόπολη της Νάουσας και αφού κοινώνησαν τα Άχραντα Μυστήρια, έδωσαν με άλλους οπλαρχηγούς τον όρκο του αγώνα.

Οι Τούρκοι όμως έζωσαν την πόλη με αμέτρητα μπουλούκια και αφού στέρησαν το νερό στους Έλληνες, μπήκαν στη Νάουσα. Ακολούθησαν δραματικές σκηνές στο Μητροπολικό ναό. Ο πρωτοσύγγελος Γρηγόριος κατακρεουργήθηκε. Ο οπλαρχηγός Ζώτας ανατινάχτηκε στον αέρα σέρνοντας στο θάνατο πολλούς Τούρκους.

Οι γυναίκες για να αποφύγουν τα μαρτύρια, τον εξισλαμισμό και την υποδούλωση, ανέβηκαν στο μικρό ύψωμα πάνω από τον ποταμό Αραπίτσα και βρήκαν τραγικό θάνατο, όπως οι Σουλιώτισες στο Ζάλογγο.

Ερωτήσεις

- *Ποιος αρχιμανδρίτης κήρυξε την επανάσταση στη Θεσσαλία;*
- *Ποιοι σπουδαίοι αγωνιστές πρωτοστάτησαν στην επανάσταση της Μακεδονίας;*
- *Σε ποιες περιοχές της Μακεδονίας έχουμε επαναστατικά κινήματα;*
- *Με ποιο τρόπο μπήκαν στη Νάουσα οι Τούρκοι και τι σκηνές ακολούθησαν;*
- *Ποια άλλα μέλη της Φιλικής Εταιρείας πήραν μέρος στην άτυχη επανάσταση της Χαλκιδικής;*

Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄

Ο Σουλτάνος Μαχμούτ ο Β΄ θέλησε με σφαγές και βιαιότητες να πνίξει την επανάσταση.

Στην Κωνσταντινούπολη και σε όλα τα μεγάλα κέντρα του Ελληνισμού σφάχτηκαν χωρίς διάκριση αρχιερείς, πρόκριτοι, σεβάσμιοι γέροντες και έντιμοι πολίτες.

Για να τρομοκρατήσει τους σκλάβους, κρέμασε την ημέρα του Πάσχα, στις 10 Απριλίου 1821, τον οικουμενικό πατριάρχη Γρηγόριο τον πέμπτο στην κεντρική πόρτα της αυλής του Πατριαρχείου, η οποία από τότε μένει κλειστή.

Το ιερό του λείψανο το πέταξαν στη θάλασσα, όπου το βρήκε ο πλοίαρχος Ιωάννης Σκλάβος και το έθαψε με τιμές στην Οδησό της Ρωσίας. Τα άγια λείψανά του σήμερα βρίσκονται στη μητρόπολη των Αθηνών και ο ανδριάντας του στολίζει τα προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η Εκκλησία μας τον ανακήρυξε άγιο και τιμά τη μνήμη του στις 10 Απριλίου.

Σφαγές έγιναν και στη Σμύρνη και στην Αδριανούπολη, όπου οι Τούρκοι κρέμασαν τον πρώην πατριάρχη Κύριλλο ΣΤ΄.

Οι σφαγές των Ελλήνων και ο μαρτυρικός θάνατος του Πατριάρχη γιγάντωσαν το μίσος των σκλάβων κατά του τυράννου, έδωσαν θρησκευτικό χαρακτήρα

στον πόλεμο των Ελλήνων και συγκλόνισαν τους λαούς της Ευρώπης που άρχισαν να βλέπουν τώρα με συμπάθεια τον ελληνικό αγώνα.

Ερωτήσεις

- *Τι έκανε ο Μαχμούτ, για να τρομοκρατήσει τους σκλαβωμένους Έλληνες;*
- *Τι έγινε το ιερό λείψανο του πατριάρχη Γρηγορίου Ε΄;*
- *Πώς τον τίμησε η ελεύθερη Ελλάδα και η Εκκλησία μας;*
- *Τι απήχηση είχαν οι σφαγές των Ελλήνων και ο θάνατος του πατριάρχη;*

Πατριάρχης
Γρηγόριος ο Ε΄

Δ΄ - Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ο Μωάμεθ ο Πορθητής, για να αποφύγη τις εξεγέρσεις των Ελλήνων, έδωσε σ' αυτούς ορισμένα δικαιώματα, προνόμια, όπως ονομάστηκαν.

Πρώτα παραχώρησε θρησκευτικά προνόμια. Υπέδειξε για πρώτο μετά την Άλωση Πατριάρχη το Γεννάδιο Σχολάριο. Ο Σχολάριος ήταν εναντίον της ένωσης με τους αιρετικούς Λατίνους, έτσι ο σουλτάνος δεν είχε να φοβηθεί συμμαχία του Πατριάρχη με τη Φραγκιά. Με σουλτανικό βεράτιο, διάταγμα, όπως θα λέγαμε, ανακήρυξε τον Πατριάρχη σε Εθνάρχη των Ελλήνων. Ο Πατριάρχης έγινε ο ανώτατος εκκλησιαστικός και πολιτικός αρχηγός των Χριστιανών.

Με τα προνόμια αυτά, το πολιορκημένο στο Φανάρι Πατριαρχείο μας, έγινε το θρησκευτικό, πνευματικό και εθνικό κέντρο. Η εκκλησία, σαν κλώσσα μάζεψε κάτω από τις φτερούγες της τους σκλάβους και τους έκαμε να αισθάνονται ότι αποτελούν ένα έθνος δυναμώνοντας τη θρησκευτική και εθνική τους συνείδηση.

Οι Τούρκοι έδωσαν και πολιτικά προνόμια στους Έλληνες. Τους επέτρεψαν να διατηρήσουν τις κοινότητες που είχαν από την εποχή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Οι προύχοντες και οι προεστοί ή οι δημογέροντες, οι κοτσαμπάσηδες, όπως τους

έλεγαν οι Τούρκοι, διοικούσαν τις κοινότητες. Τους εξέλεγε ο λαός και ο κλήρος σε γενική συνέλευση κάθε χρόνο. Οι κοινότητες ήταν κάτω από την προστασία του Πατριαρχείου. Κοινότητες ανεξάρτητες από το Πατριαρχείο ποτέ δε γνώρισε η υπόδουλη Ελλάδα.

Πολλές από τις Ελληνικές κοινότητες κατόρθωσαν να προοδέψουν στα γράμματα και έγιναν κέντρα παιδείας. Ονομαστότερες από τις κοινότητες αυτές, ήταν της Κωνσταντινουπόλεως, της Σμύρνης, της Αθήνας, της Δημητσάνας και των Αμπελακίων με τον περίφημο συνεταιρισμό τους.

Εκτός από τις κοινότητες που ιδρύθηκαν στη σκλαβωμένη Ελλάδα, οργανώθηκαν ελληνικές κοινότητες και σε χώρες της Ευρώπης από Έλληνες που κατέφυγαν σ' αυτές. Σημαντικές κοινότητες του εξωτερικού ήταν στην Οδησό, στην Τεργέστη, στη Βενετία, στο Παρίσι και στο Λονδίνο. Οι κοινότητες αυτές των αποδήμων Ελλήνων βοήθησαν πάρα πολύ τη σκλαβωμένη Ελλάδα.

Από την εποχή της Αλώσεως μέχρι σήμερα, η καρδιά της Ρωμιοσύνης χτυπά στο Φανάρι, εκεί που βρίσκεται το οικουμενικό μας Πατριαρχείο. Σ' αυτή τη φτωχογειτονιά της Πόλης βρήκαν καταφύγιο οι πιο μορφωμένοι και πλούσιοι που συσπειρώθηκαν γύρω από το Πατριαρχείο και απετέλεσαν την τάξη των Φαναριωτών. Οι Φαναριώτες κατάφεραν με τη

μεγάλη τους μόρφωση να πάρουν υψηλές θέσεις στην τουρκική κυβέρνηση. Από τις θέσεις αυτές, πολλές φορές θυσιάζοντας τη ζωή τους βοήθησαν αφάνταστα το σκλαβωμένο Γένος. Με τη βοήθειά τους στη Μολδαβία και τη Βλαχία ιδρύθηκαν σπουδαίες κοινότητες. Εκεί στο Ιάσιο και στο Βουκουρέστι, που ήταν κέντρα Ελληνισμού, ακούστηκε το πρώτο σάλπισμα της Ελληνικής Επανάστασης.

Ερωτήσεις

- *Γιατί έδωσε ο σουλτάνος προνόμια στους Έλληνες;*
- *Γιατί προτίμησε για πατριάρχη το Γεννάδιο;*
- *Ποια προνόμια έδωσε στον Πατριάρχη;*
- *Σε τι ωφέλησαν τους Έλληνες αυτά τα προνόμια;*
- *Ποια πολιτικά προνόμια έδωσαν οι Τούρκοι στους Έλληνες;*
- *Ποιοι διοικούσαν τις κοινότητες;*
- *Κάτω από ποιά προστασία λειτουργούσαν πάντα οι κοινότητες;*
- *Ποιες ήταν οι πιο ονομαστές κοινότητες;*
- *Πού ιδρύθηκαν κοινότητες από Έλληνες του εξωτερικού;*

- Πού είναι το οικουμενικό μας Πατριαρχείο από την εποχή της Αλώσεως;
- Τι σήμαινε για τους Έλληνες αυτή η γωνιά της Γης;
- Ποιοι ήταν οι Φαναριώτες και τι κατάφεραν με τη μεγάλη τους μόρφωση;
- Σε ποια κέντρα Ελληνισμού του εξωτερικού ακούστηκε το πρώτο σάλπισμα της Ελληνικής Επανάστασης;

Το Κρυφό σχολείο

Κλέφτες και Αρματολοί

Πολλοί Έλληνες δεν μπορούσαν να βλέπουν τα βάσανα που περνούσε το Γένος, γι' αυτό έφευγαν και πήγαιναν και ζούσαν ομαδικά πάνω στα βουνά. Τους Έλληνες αυτούς ο λαός τους ονόμασε *Κλέφτες*. Το όνομα αυτό δεν είχε τη σημασία του κοινού κλέφτη, σήμαινε, αντίθετα, τον ανδρείο Έλληνα που πολεμούσε τον κατακτητή για την ελευθερία της πατρίδας τους. Ο κλέφτης ήταν σκληρός στον πόλεμο, αλλά γεμάτος αγάπη για την πατρίδα, ευσεβής, πιστός στις φιλίες, έντιμος, μεγαλόψυχος, με σεβασμό στις γυναίκες και στους αδύνατους γενναίος, φιλελεύθερος. Γυμναζόταν σαν αρχαίος Σπαρτιάτης και μάθαινε να αψηφά το θάνατο και το μαρτύριο. Πολλές φορές κατέβαιναν από το λημέρι που ζούσαν και με τον κλεφτοπόλεμο προξενούσαν μεγάλες καταστροφές στον εχθρό. Ο λαός, για να υμνήσει τα κατορθώματα των κλεφτών, έφτιαξε τα αθάνατα κλέφτικα δημοτικά τραγούδια, που μέχρι σήμερα τα τραγουδά με μεγάλη συγκίνηση.

Εκτός από τους κλέφτες είχαμε και τους αρματολούς που και αυτοί ζούσαν στα βουνά πολεμώντας τους Τούρκους. Οι αρματολοί είχαν υποχρέωση να φυλάνε τις ορεινές διαβάσεις και πληρώνονταν γι' αυτό από τους κατοίκους. Ο αρματολισμός άκμασε ιδιαίτερα στη Μακεδονία.

Από τις τάξεις των Κλεφτών και των Αρματολών γεννήθηκε ο στρατός της Επανάστασης.

Οι Σουλιώτες στην Ήπειρο, οι Μανιάτες στην Πελοπόννησο και οι Σφακιανοί στην Κρήτη κατάφεραν με τις συνεχείς επαναστάσεις τους να έχουν κάποια σχετική ελευθερία και περισσότερα προνόμια από τους άλλους Έλληνες.

Ερωτήσεις

- *Πώς γεννήθηκε η κλεφτουριά;*
- *Ποιοι ονομάζονταν Κλέφτες και ποιοι Αρματολοί;*
- *Σε ποια μέρη της Ελλάδας είχαν οι κάτοικοι περισσότερα προνόμια και γιατί;*
- *Τι χαρακτήριζε τους Κλέφτες;*

Αρματολοί
και Κλέφτες

Πολεμικό Ναυτικό

Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, οι Έλληνες με τη βοήθεια της Ρωσίας κατάφεραν να αποκτήσουν σπουδαίο στόλο. Από τη ναυτιλία και το εμπόριο, οι Έλληνες των νησιών και των παραλίων απόχτησαν πολλά πλούτη και πλοία πολυάριθμα και μεγάλα. Τα περισσότερα πλοία τα είχαν τρία μικρά νησιά, οι Σπέτσες, η Ύδρα και τα Ψαρά. Για να αντιμετωπίσουν τους πειρατές οι Έλληνες ναυτικοί, εφοδίασαν τα καράβια τους με κανόνια. Έτσι, χωρίς να το πάρουν είδηση οι Τούρκοι, οι Έλληνες απόκτησαν σπουδαίο πολεμικό ναυτικό με 700 περίπου πλοία και 6.000 κανόνια.

Οι δυνάμεις αυτές αποτέλεσαν τις ναυτικές δυνάμεις του Έθνους, που στο Μεγάλο Ξεσηκωμό του Γένους αγωνίστηκαν κατά του τυράννου στη θάλασσα, όπως οι Κλέφτες και Αρματολοί στην ξηρά.

Ερωτήσεις

- *Ποιοι βοήθησαν τους Έλληνες να αποκτήσουν στόλο;*
- *Ποια νησιά είχαν τα περισσότερα πλοία;*
- *Πόσα πλοία και πόσα κανόνια απόκτησαν οι Έλληνες χωρίς να πάρουν είδηση οι Τούρκοι;*

Κρυφό σχολειό

Τους δυο πρώτους αιώνες μετά την Άλωση οι Τούρκοι έκλεισαν όλα τα ελληνικά σχολεία, για να μη μαθαίνουν οι σκλάβοι γράμματα και να ξέρουν για τη θρησκεία και την πατρίδα τους. Η αγάπη όμως των σκλάβων για τα γράμματα δεν έσβησε. Μέσα στα κρυφά σχολειά οι ιερείς και οι μοναχοί δίδασκαν τα Ελληνόπουλα κρατώντας ζωντανή την «*αποσταμένη ελπίδα*», όπως λέει ο Πολέμης στο ποίημά του το «*κρυφό σχολειό*». Μέσα στα κρυφά σχολειά, κάτω από το τρεμάμενο φως του καντηλιού καλλιεργήθηκε η ιδέα της ελευθερίας.

Τον 16ο και 17ο αιώνα οι Τούρκοι άρχισαν να φέρονται μαλακότερα προς τους ραγιάδες. Αμέσως τότε οι κοινότητες και οι πλούσιοι ιδιώτες άρχισαν να ιδρύουν σχολεία. Το σπουδαιότερο από αυτά ήταν η *Μεγάλη του Γένους Σχολή* στην Κωνσταντινούπολη. Σπουδαία σχολεία είχαν η Σμύρνη, οι Κυδωνίες στη Μικρά Ασία, η Δημητσάνα, τα Γιάννενα και άλλα μέρη. Στο Άγιον Όρος ιδρύθηκε η Αθωνιάς Σχολή. Σ' αυτά τα σχολεία δίδαξαν σπουδαίοι δάσκαλοι που τους ονομάζουμε «*Διδασκάλους του Γένους*», όπως ο Ευγένιος Βούλγαρης, ο Κωνσταντίνος Οικονόμος και άλλοι.

Στην Αθωνιάδα Σχολή σπούδασε ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός, που είναι ο μεγαλύτερος εθναπόστολος

της σκλαβωμένης Ελλάδας. Εκεί διδάχτηκε φιλοσοφία και ιατρική, αλλά ο χαρακτήρας του προετοιμάστηκε και για τη μεγάλη εξόρμηση προς τους σκλάβους αδελφούς του. Με βαθιά συνείδηση των ιστορικών του ευθυνών και εφοδιασμένος με πατριарχική άδεια ξεκίνησε για τη μεγάλη του αποστολή.

Έδρασε στη Μακεδονία, στη Θράκη, στη Στερεά, στα Ιόνια νησιά, στο Αιγαίο, μέχρι τη Βόρεια Ήπειρο, όπου και ίδρυσε πολυάριθμα ανώτερα και κατώτερα σχολεία. Μάζευε το λαό στις πλατείες και μιλούσε κάτω από τον ίσκιο του Σταυρού. Ελληνισμός και Ορθοδοξία ήταν για τον πατρο-Κοσμά ταυτόσημα. *«Η εκκλησία είναι Ελληνική και το γένος μας Ελληνικό. Διατηρήσατε γενναίως και ατρομήτως την ιεράν ημών θρησκείαν και γλώσσαν των πατέρων... Άνευ τούτων το γένος καταστρέφεται»*, έλεγε.

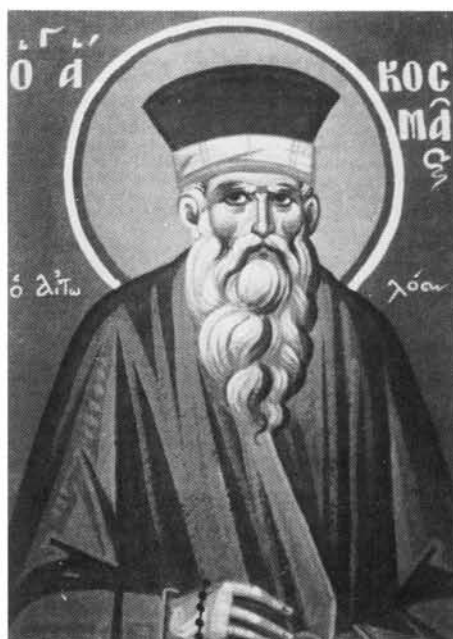
Με το φλογερό κήρυγμα του Αγίου Κοσμά αναχαιτίστηκε το ολέθριο ρεύμα του εξισλαμισμού, αναζωογονήθηκε η Ορθόδοξη πίστη και η εθνική συνείδηση των υποδούλων Ελλήνων.

Τους Κλέφτες της Πίνδου στη Μεγάλη Ιδέα αυτός τους μύησε. Ήταν ο άγιος των σκλάβων, ο άγιος της κλεφτουριάς, ώστε σε πολλά μέρη της Θεσσαλίας, της Μακεδονίας, των Αγράφων, της Στερεάς, κηρύχτηκε η επανάσταση του 21 καθώς και οι κατοπινές με το περίφημο δίστιχο:

*«Βόηθα μας Ἅγιε Γιώργη και συ Ἅγιε Κοσμά
να πάρουμε την Πόλη και την Αγιά Σοφιά».*

Ο Ἅγιος Κοσμάς απαγχονίστηκε στον Ἄψο ποταμό της Βορείου Ηπείρου. Στον Ἅγιο Κοσμά έχουν στραμμένες σήμερα τις ελπίδες τους οι Βορειοηπειρώτες Ἕλληνες και αυτόν παρακαλούν να τους χαρίσει τη λευτεριά τους.

Ανάμεσα στους διδασκάλους του Γένους ξεχωριστή θέση κατέχει ο Αδαμάντιος Κοραΐς. Γεννήθηκε στη Σμύρνη και σπούδασε γιατρός στη Γαλλία. Πέθανε και τάφηκε στο Παρίσι το 1833. Ἐγραψε πολλά σοφά βιβλία. Πίστευε ότι οι Ἕλληνες θα ελευθερωθούν μόνο αν μορφωθούν. Η ελεύθερη Ελλάδα, για να τιμήσει τον Κοραή έστησε το άγαλμά του μπροστά από τα Προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο Ἅγιος
Κοσμάς

Ερωτήσεις

- Γιατί έκλεισαν τα σχολεία οι Τούρκοι;
- Πώς και από ποιους καλλιεργήθηκαν τα γράμματα και διατηρήθηκαν τα Ελληνικά ιδανικά στα μαύρα χρόνια της σκλαβιάς;
- Ποιες Ελληνικές σχολές διακρίθηκαν τον καιρό της Τουρκοκρατίας;
- Πού έδρασε ο Άγιος Κοσμάς;
- Τι προσέφερε στην Ελλάδα ο Άγιος Κοσμάς;
- Πώς πέθανε;
- Γιατί ονομάζεται Άγιος των σκλάβων;
- Γιατί ο Αδαμάντιος Κοραής θεωρείται ο μεγαλύτερος διδάσκαλος του Γένους;
- Πού έζησε και τάφηκε ο Κοραής;

Αδαμάντιος
Κοραής

Ε΄ - ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.

Τον Ιούνιο του 1821 ο Αλέξανδρος Υψηλάντης έστειλε τον αδελφό του Δημήτριο στην Πελοπόννησο για να διεθύνει τον αγώνα.

Οι συνεργάτες του Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος και Θεόδωρος Νέγρης τον μισούσαν και σχημάτισαν δικό τους κόμμα, το κόμμα των πολιτικών. Ο Δημήτριος Υψηλάντης ανήκε στο κόμμα των στρατιωτικών. Τα κόμματα αυτά βρίσκονταν σε διαμάχη, που αργότερα έγινε αφορμή εμφυλίων πολέμων, οι οποίοι έβλαψαν πολύ τον Αγώνα.

Για να στερεώσει την επανάσταση στην Πελοπόννησο ο Κολοκοτρώνης, πολιορκήσε την Τρίπολη που οι Τούρκοι την είχαν για πρωτεύουσα.

Ο Χουρσίτ πασάς έστειλε εναντίον του Κολοκοτρώνη το Μουσταφάμπεη με 3.500 Αλβανούς. Στη μάχη που έγινε στο Βαλτέτσι κατανικήθηκε ο Μουσταφάμπεης, που αναγκάστηκε να αποσυρθεί στην Τρίπολη. Ξαναπροσπάθησε να λύσει την πολιορκία, αλλά έπαθε μεγάλη καταστροφή στα Βέρβена και τα Δολιανά. Στα Δολιανά διακρίθηκε ιδιαίτερα για την ανδρεία του ο Νικηταράς, που ονομάστηκε Τουρκοφάγος.

Τελικά, στις 23 Σεπτεμβρίου 1821, ο Κολοκοτρώνης κυρίευσε την Τρίπολη και στέρεωσε την επανάσταση σ' όλη την Πελοπόννησο. Αυτό ενθάρρυνε τους αγωνιστές, που τώρα απόκτησαν πλούσια λάφυρα και πολεμοφόδια.

Ο ήρωας της Τρίπολης Θεόδωρος Κολοκοτρώνης γεννήθηκε το 1770 στα βουνά της Μεσσηνίας, γιατί οι Τούρκοι καταδίωκαν την οικογένειά του που ήταν Κλέφτες. Πέθανε στην Αθήνα το 1843. Ήταν τόσο αγαπητός για όσα προσέφερε στον Αγώνα που τον έλεγαν ο «Γέρος του Μωριά». Είχε μεγάλη πίστη στο Θεό, που του έδινε κουράγιο να πολεμά, γι' αυτό πάντα συμβούλευε τα παιδιά να αγαπούν το Θεό και την πατρίδα. Αυτό το μεγάλο ήρωα οι Βαυαροί αντιβασιλείς τον καταδίκασαν σε θάνατο. Γλύτωσε τελικά, γιατί του έδωσε αμνηστία ο βασιλιάς Όθων. Σήμερα ο ανδριάντας που του έστησε με ευγνωμοσύνη η πατρίδα, στολίζει την είσοδο της Παλιάς Βουλής στην Αθήνα.

Ο Χουρσίτ που βρισκόταν στην Ήπειρο πολεμώντας τον Αλή, έστειλε στη Στερεά Ελλάδα τον Κιοσέ Μεχμέτ και τον Ομέρ Βρυώνη. Οι δύο πασάδες λογάριάζαν να πνίξουν την Επανάσταση στη Ρούμελη και να προχωρήσουν να λύσουν την πολιορκία της Τριπολιτσάς.

Αν κατάφερναν οι πασάδες να προχωρήσουν στην Πελοπόννησο, η επανάσταση κινδύνευε. Γι' αυτό οι

οπληρχηγοί της Στερεάς Πανουργιάς, Δυοβουνιώτης και Διάκος αποφάσισαν να τους εμποδίσουν.

Ο Ομέρ Βρυώνης νίκησε τον Πανουργιά και το Δυοβουνιώτη. Στη μάχη αυτή σκοτώθηκε και ο επίσκοπος Σαλώνων Ησαΐας.

Κατόπιν ενωμένος ο τουρκικός στρατός στράφηκε κατά του Διάκου στην Αλαμάνα. Οι άνδρες του φοβισμένοι τον εγκατέλειψαν. Έμειναν μόνο ο Διάκος και 48 παλληκάρια του αποφασισμένοι να πεθάνουν, όπως πέθαναν εκεί κοντά στις Θερμοπύλες ο Λεωνίδας με τους 300 Σπαρτιάτες του πολεμώντας τους Πέρσες.

Ο Διάκος πολέμησε γενναία σαν λιοντάρι, αλλά στο τέλος τον συνέλαβαν οι Τούρκοι ζωντανό. Ο Ομέρ Βρυώνης του πρότεινε να αλλαξοπιστήσει. Τότε ο γενναίος του Χριστού στρατιώτης απάντησε:

«Πάτε και σεις κι' η πίστη σας Μουρτάτες να χαθείτε, εγώ Γραικός γεννήθηκα, Γραικός και θα πεθάνω».

Οργισμένος ο πασάς τον σούβλισε ζωντανό στις 23 Απριλίου 1821. Στο δρόμο προς το μαρτύριο ο Διάκος καθώς είδε την ανθισμένη φύση που προμηνούσε τη λεφτεριά της Ελλάδας, ψιθύρισε το αλησμόνητο δίστιχο:

«Για δεξ καιρό που διάλεξε ο χάρος να με πάρει, τώρα π' ανθίζουν τα κλαριά και βγάζει η γη χορτάρι».

Μετά τη μάχη της Αλαμάνας ο Ομέρ Βρυώνης, αφού αναδιοργάνωσε το στρατό του, ξεκίνησε από τη Λαμία για την Άμφισσα με σκοπό να φτάσει στο Γαλαξίδι και από εκεί να περάσει στην Πελοπόννησο.

Το δρόμο όμως αυτό του τον ανέκοψε ο Οδυσσέας Ανδρούτσος, που οχυρώθηκε με λίγα παλληκάρια στο πλινθόκτιστο χάνι της Γραβιάς.

Ο Ανδρούτσος με την ανεπανάληπτη νίκη του στη Γραβιά παρεμπόδισε την κάθοδο στην Πελοπόννησο τόσο ισχυρού στρατού και έσωσε την Επανάσταση. Ο Ομέρ Βρυώνης δεν τόλμησε να κατέβει στην Πελοπόννησο, αλλά γύρισε στην Ήπειρο.

Η πατρίδα μας για να απαθανατίσει το ανδραγάθημα του Ανδρούτσου στη Γραβιά, έστησε αργότερα στο μέρος της μάχης μαρμάρινο μνημείο με την επιγραφή:

*«Με λένε χάνι της Γραβιάς,
για χάνι με είχαν κτίσει,
μα ο γιος του Ανδρούτσου μ' έκαμε
της δόξας ρημοκλήσι».*

Ερωτήσεις

- Πού έστειλε τον αδελφό του ο Αλέξανδρος Υψηλάντης;

- Ποιοι ήταν οι συνεργάτες του Δημητρίου Υψηλάντη;
- Ποια ήταν τα κόμματα που σχηματίστηκαν και ποιες συνέπειες είχαν για τον Αγώνα;
- Τι έκανε ο Κολοκοτρώνης για να στερεώσει την Επανάσταση;
- Πώς ονόμαζαν το Νικηταρά;
- Πού γεννήθηκε ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης;
- Πώς αλλιώς ονόμαζαν τον Κολοκοτρώνη οι Έλληνες;
- Ποιοι καταδίκασαν τον Κολοκοτρώνη σε θάνατο;
- Ποιος του έδωσε αμνηστία;
- Ποιοί οπλαρχηγοί προσπάθησαν να εμποδίσουν τον Ομέρ Βρυώνη;
- Τι πρότεινε ο Βρυώνης στο Διάκο όταν τον συνέλαβε;
- Τι απάντησε ο Διάκος;
- Ποιο αλησμόνητο δίστιχο ψιθύρισε ο Διάκος στο δρόμο προς το μαρτύριό του;
- Ποιος εμπόδισε τον Ομέρ Βρυώνη να περάσει στην Πελοπόννησο;
- Τι έχει γραφεί πάνω στο μαρμάρινο μνημείο στη Γραβιά για τον Οδυσσέα Ανδρούτσο;

ΣΤ΄ - ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Η ανατίναξη της τουρκικής ναυαρχίδας

Ο Σουλτάνος, όταν έμαθε ότι επαναστάτησε η Πελοπόννησος, άρχισε να ετοιμάζει στρατό, για να τον στείλει εκεί με τα πλοία του. Τα ψαριανά πλοία παρακολουθούσαν τις κινήσεις του τουρκικού στόλου.

Ένα από τα πρώτα κατορθώματα του ελληνικού στόλου ήταν η ανατίναξη της τουρκικής φρεγάτας στον κόλπο της Ερεσσού της Λέσβου. Ήταν η πρώτη φορά που οι Έλληνες χρησιμοποίησαν το μπουρλότο, όπως συμβούλεψε τον ναύαρχο Ιάκωβο Τομπάζη ένας Άγγλος ναύαρχος. Ο Ψαριανός ναυπηγός Ιωάννης Δημουλίτσας κατασκεύασε το μπουρλότο, που δεν ήταν τίποτα άλλο από ένα μικρό καράβι εφοδιασμένο με εύφλεκτες ύλες. Το βράδυ, δύο τολμηροί Ψαριανοί, ο Καλαφάτης και ο Παπανικολής, κόλλησαν το μπουρλότο στην τουρκική ναυαρχίδα και την ανατίναξαν.

Το κατόρθωμα των Ελλήνων ναυτικών κατατρόμαξε τους Τούρκους και ο στόλος τους δεν τόλμησε να βγει από τον Ελλήσποντο.

Ερωτήσεις

- Τι κατάφερε ο Ελληνικός στόλος στη Λέσβο;
- Πώς ανατίναξαν την τουρκική φρεγάτα ο Καλαφάτης και ο Παπανικολής;
- Τι είναι το πυρπολικό;

Ανδρέας Μιαούλης

Η καταστροφή τη Χίου

Το νησί της Χίου στην αρχή δεν επαναστάτησε γιατί οι άνθρωποι εκεί περνούσαν καλά. Ο σουλτάνος, επειδή του έστελναν μαστίχα για το χαρέμι του, τους είχε παραχωρήσει ορισμένα προνόμια.

Το Μάρτιο του 1822 ο Χιώτης έμπορος Ράλλης και ο αρχηγός των επαναστατών της Σάμου Λυκούργος Λογοθέτης, κήρυξαν στη Χίο την επανάσταση.

Ο σουλτάνος για να τους εκδικηθεί, έσφαξε όλους τους Χιώτες που ζούσαν στην Κωνσταντινούπολη. Έστειλε στη Χίο το ναύαρχο Καρά Αλή που έπνιξε την Επανάσταση στο αίμα. Ολόκληρο το άλλοτε ωραίο νησί μεταβλήθηκε σε σωρό ερειπίων. Από τις 100.000 κατοίκους γλύτωσαν μόνο 3.000.

Η καταστροφή της Χίου, που έγινε το Πάσχα του 1822, έδειξε σ' όλο τον κόσμο τη θηριωδία των Τούρκων και τον κρυφό σκοπό τους να εξαφανίσουν την ελληνική φυλή. Οι Έλληνες όμως κέρδισαν τη συμπάθεια της Ευρώπης. Οι δημοσιογράφοι έκαναν φρικιαστικές περιγραφές, ποιητές τραγούδησαν και μεγάλοι ζωγράφοι, όπως ο Γάλλος Ντελακρουά, ζωγράφισαν την καταστροφή της Χίου.

Οι Έλληνες, για να εκδικηθούν την καταστροφή της Χίου, αποφάσισαν να χτυπήσουν τον τουρκικό στόλο με μπουρλότα. Την παράτολμη αυτή επιχείρηση

ανέλαβαν ο ατρόμητος ψαριανός Κωνσταντίνος Κανάρης και ο γενναίος Υδραίος Ανδρέας Πιπίνος.

Τη Νύχτα 6 προς 7 Ιουνίου 1822 ο Καρά Αλής έδωσε μεγάλη δεξίωση στη ναυαρχίδα του, γιατί ήταν η τελευταία νύχτα του Ραμαζανιού και ξημέρωνε η μεγάλη γιορτή τους, το Μπαϊράμι.

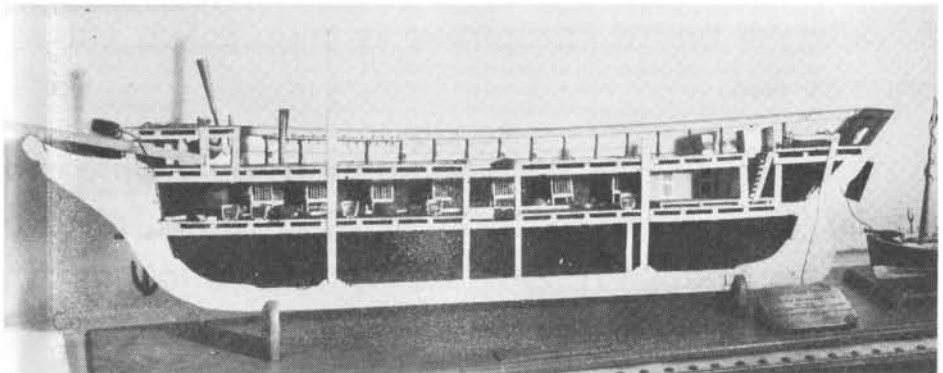
Χωρίς να τους πάρουν είδηση οι Τούρκοι που διασκεδάζαν, οι δύο γενναίοι μπουρλοτιέρηδες κόλλησαν το πυρπολικό στη ναυαρχίδα και την ανατίναξαν.

Οι πυρπολητές γύρισαν κατόπιν στα Ψαρά, όπου ο κόσμος τους υποδέχτηκε σαν ήρωες. Εκείνοι σαν βγήκαν στη στεριά προχώρησαν ασκεπείς προς την εκκλησία και γονατιστοί ευχαρίστησαν το Θεό για την επιτυχία τους. Ο Κανάρης που αργότερα έγινε και πρωθυπουργός της Ελλάδας, είχε από μικρός βαθειά πίστη στο Θεό. Με την προσευχή έπαιρνε δύναμη και πάντα κατόρθωνε τα παράτολμα επιχειρήματά του.

Ο τουρκικός στόλος μετά το πάθημά του γύρισε στα Δαρδανέλια. Αργότερα θέλησε να ξαναβγεί αλλά ο θρυλικός μπουρλοτιέρης Κανάρης πυρπόλησε τη ναυαρχίδα κοντά στην Τένεδο.

Ερωτήσεις

- *Γιατί καθυστέρησε η Επανάσταση στη Χίο;*
- *Ποιοι κήρυξαν την Επανάσταση στη Χίο;*
- *Πώς εκδικήθηκε ο σουλτάνος την Επανάσταση;*
- *Τι εντύπωση έκανε στην Ευρώπη η θηριωδία των Τούρκων;*
- *Πώς χτύπησαν οι Έλληνες μετά από την καταστροφή τον τουρκικό στόλο;*
- *Τι έκαναν οι ευσεβείς Ψαριανοί μόλις πάτησαν στη στεριά μετά τις επιτυχίες τους;*

Ομοίωμα πυρπολικού. (Εθνικό Ιστορικό Μουσείο Αθηνών)

Εκστρατεία και καταστροφή του Δράμαλη

Όταν ο σουλτάνος είδε πως ο Χουρσίτ δεν μπόρεσε να καταπνίξει την Επανάσταση στην Πελοπόννησο, ετοίμασε καινούργια εκστρατεία με αρχηγό το Μαχμούτ πασά Δράμαλη.

Ο Δράμαλης ξεκίνησε από τη Στερεά και έφτασε ανενόχλητος μέχρι το Ναύπλιο. Σκοπός του ήταν να κυριεύσει πάλι την Τρίπολη. Όλοι έτρεχαν τρομαγμένοι να κρυφτούν μπροστά στη φοβερή στρατιά του Δράμαλη, εκτός από το Δημήτριο Υψηλάντη και τον Κολοκοτρώνη.

Ο Υψηλάντης καθυστέρησε το Δράμαλη στο Άργος και ο Κολοκοτρώνης, αφού μάζεψε στρατό, έπιασε τους Μύλους της Λέρνης. Ο Δράμαλης βρισκόταν σε πολύ δύσκολη θέση, γι' αυτό προσπάθησε να παραπλανήσει τους Έλληνες λέγοντας ότι θα προχωρήσει στην Τρίπολη.

Μόνο ο Κολοκοτρώνης δεν τον πίστεψε και μαζί με τον Υψηλάντη, τον Παπαφλέσσα και το Νικηταρά έπιασε τα στενά των Δερβενακίων.

Στις 26 Ιουλίου 1822 ο Δράμαλης έφτασε στα Δερβενάκια. Δέχτηκε γενναία επίθεση από τους Έλληνες που διέλυσαν το στρατό του αναγκάζοντάς τον να σκορπιστεί στα υψώματα του Αγίου Σώστη. Με το

λίγο στρατό που του έμεινε ο Δράμαλης κατέφυγε στην Κόρινθο όπου πέθανε από τη λύπη του.

Η καταστροφή του Δράμαλη στα Δερβενάκια έσωσε την Επανάσταση και αποθέωσε τον Κολοκοτρώνη. Εκεί θριάμβευσε η στρατηγική του μεγαλοφυΐα. Η ελληνική κυβέρνηση αναγνώρισε την αξία του και με απαίτηση των οπλαρχηγών τον διόρισε αρχιστράτηγο της Πελοποννήσου.

Στον Άγιο Σώστη η πατρίδα έστησε από ευγνωμοσύνη μαρμάρινο ανδριάντα του Κολοκοτρώνη.

Ερωτήσεις

- *Τι σκοπό είχε ο Δράμαλης, όταν ξεκίνησε από τη Στερεά Ελλάδα;*
- *Πώς τον σταμάτησαν οι οπλαρχηγοί;*
- *Ποιοι έπιασαν τα στενά των Δερβενακίων με τον Κολοκοτρώνη;*
- *Τι έγινε στα Δερβενάκια;*
- *Ποιο ήταν το τέλος του Δράμαλη;*
- *Πώς αντάμειψε η πατρίδα τον Κολοκοτρώνη;*

Η μάχη στο Πέτα

Αφού νίκησε τον Αλή-πασά, ο Χουρσίτ πασάς ήταν έτοιμος να περάσει στη Στερεά και να κατέβει στην Πελοπόννησο. Πρώτα όμως έπρεπε να υποτάξει τους Σουλιώτες που εν τω μεταξύ είχαν γυρίσει στο Σούλι.

Οι Σουλιώτες, για να αντιμετωπίσουν τον καινούργιο κίνδυνο, ζήτησαν τη βοήθεια του πρωθυπουργού Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου.

Ο πρωθυπουργός ετοίμασε στρατό από Έλληνες και φιλέλληνες. Έκαμε όμως φοβερά λάθη και έτσι οι Έλληνες έπαθαν πανωλεθρία στη μάχη του Πέτα.

Η καταστροφή των Ελλήνων στο Πέτα είχε πολύ δυσάρεστα αποτελέσματα. Οι Σουλιώτες αναγκάστηκαν από την πείνα να συνθηκολογήσουν κι έφυγαν για δεύτερη φορά στα Επτάνησα. Και ο τουρκικός στρατός ήταν πλέον ελεύθερος να προχωρήσει προς τη Στερεά Ελλάδα.

Ερωτήσεις

- *Από ποιον ζήτησαν βοήθεια οι Σουλιώτες για να αντιμετωπίσουν το Χουρσίτ πασά;*
- *Πού οφείλεται η καταστροφή των Ελλήνων στο Πέτα;*

Η Πολιορκία του Μεσολογγίου - Θάνατος του Μπότσαρη

Μετά την πτώση του Σουλίου, ο Ομέρ Βρυώνης και ο Κιουταχής με 11.000 στρατό κατέβηκαν στη δυτική Ελλάδα, για να κυριέψουν το Μεσολόγγι και να περάσουν στην Πελοπόννησο.

Ο Μαυροκορδάτος ήταν αποφασισμένος να κρατήσει με κάθε θυσία το Μεσολόγγι εξαιτίας της στρατηγικής του θέσης. Αν έπεφτε, κινδύνευε η Επανάσταση στην Πελοπόννησο.

Οι Μεσολογγίτες, επειδή ήταν λίγοι, για να παραπλανήσουν τους Τούρκους, ζήτησαν διαπραγματεύσεις. Εν τω μεταξύ ήρθε ο Μιαούλης, που σκόρπισε τα τουρκικά πλοία φέρνοντας τροφές και πολεμοφόδια στους πολιορκημένους, που παίρνοντας θάρρος σταμάτησαν τις διαπραγματεύσεις.

Οι Τούρκοι για να τους εκδικηθούν, σχεδίασαν αιφνιδιαστικές επιθέσεις τη νύχτα των Χριστουγέννων του 1822, γιατί νόμιζαν ότι η πόλη θα ήταν αφύλακτη, αφού οι Χριστιανοί θα ήταν στις εκκλησίες.

Το σχέδιο των Τούρκων το φανέρωσε με κίνδυνο της ζωής του ο Έλληνας Γιάννης Γούναρης, που ήταν ο υπηρέτης του Ομέρ Βρυώνη.

Προετοιμασμένοι καθώς ήταν οι Έλληνες, νίκησαν τους Τούρκους όταν τους επετέθηκαν και τους ανάγκασαν να σκορπίσουν ντροπιασμένοι.

Το 1823, τον τρίτο χρόνο της Επανάστασης, ο σουλτάνος έστειλε δύο νέες στρατιές, για να πνίξουν την Επανάσταση. Η κατάσταση των Ελλήνων ήταν κρίσιμη, γιατί οι οπλαρχηγοί τσακώνονταν μεταξύ τους για την αρχηγία. Την κατάσταση έσωσε ο διορισμός του Μάρκου Μπότσαρη ως αρχιστρατήγου. Ήταν τόσο ταπεινός, που έσχισε το διορισμό του μπροστά στους δυσαρεστημένους οπλαρχηγούς λέγοντας: «Όποιος είναι άξιος για στρατηγός, παίρνει το δίπλωμα αύριο στη μάχη».

Πράγματι ο Μπότσαρης πέθανε σαν ήρωας στις 11 Αυγούστου 1823 σε μια μάχη με τους Τούρκους κοντά στο Καρπενήσι. Το λείψανό του το έθαψαν στο Μεσολόγγι που με τη θυσία του το κράτησε ελεύθερο.

Μετά το θάνατο του Μπότσαρη οι Τούρκοι πολιορκήσαν για δύο μήνες το Αιτωλικό, που βρίσκεται κοντά στο Μεσολόγγι, χωρίς να καταφέρουν να το κυριέψουν. Τελικά αναγκάστηκαν να καταφύγουν με το διαλυμένο στρατό τους στην Ήπειρο.

Ερωτήσεις

- Ποιοι πασάδες ανέλαβαν να πάρουν το Μεσολόγγι;
- Γιατί ο Μαυροκορδάτος ήθελε πάση θυσία να κρατήσει το Μεσολόγγι;
- Πώς βοήθησε ο Μιαούλης τους πολιορκημένους Μεσολογγίτες;
- Πώς σχεδίαζαν οι Τούρκοι να αιφνιδιάσουν τους Έλληνες;
- Ποιος τους έσωσε;
- Ποια κατάσταση επικρατούσε ανάμεσα στους οπλαρχηγούς;
- Ποιος διορίστηκε αρχιστράτηγος τη δύσκολη στιγμή της πολιορκίας;
- Πώς δέχτηκε το «διορισμό» του και τι απάντησε στους οπλαρχηγούς ο Μάρκος Μπότσαρης;
- Πού πέθανε ο Μάρκος Μπότσαρης και πού τον έθαψαν;

Ζ΄ ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΝΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.

Τουρκία και Αίγυπτος εναντίον των Ελλήνων

Ο σουλτάνος κατάλαβε πως δεν μπορούσε από μόνος του να πνίξει την ελληνική επανάσταση. Τον ανησυχούσε ακόμα ότι έβλεπε να μεγαλώνει το ρεύμα του φιλελληνισμού στην Ευρώπη. Γι' αυτό ζήτησε τη βοήθεια του πασά της Αιγύπτου, Μεχμέτ Αλή.

Ο Μεχμέτ δέχτηκε την πρόταση του σουλτάνου και κατέστρωσαν το πολεμικό σχέδιο ως εξής: Πρώτα οι δύο στόλοι να κυριέψουν τα ναυτικά νησιά. Έπειτα οι Αιγύπτιοι να στείλουν στρατό στην Πελοπόννησο και οι Τούρκοι στη Στερεά.

Οι Έλληνες τώρα αντιμετώπιζαν το μεγαλύτερο κίνδυνο, γιατί διαφωνούσαν μεταξύ τους και ο Κολοκοτρώνης, η ψυχή του αγώνα, ήταν κλεισμένος στη φυλακή. Ο πρωθυπουργός Κουντουριώτης δεν έκαμε καμία προετοιμασία για να αντιμετωπίσει τον εχθρό.

Πρώτοι κινήθηκαν οι Αιγύπτιοι με αρχιστράτηγο τον Ιμβραήμ πασά. Ο Αιγυπτιακός στόλος την άνοιξη του 1824 κατέστρεψε την Κρήτη και λίγο αργότερα την Κάσο.

Ερωτήσεις

- *Γιατί ο σουλτάνος ζήτησε τη βοήθεια του πασά της Αιγύπτου Μεχμέτ Αλή;*
- *Ποιο ήταν το σχέδιο δράσεως των Τούρκων και των Αιγυπτίων, για να επιτεθούν στους Έλληνες;*
- *Γιατί ήταν δύσκολη η θέση των Ελλήνων;*
- *Ποια καταστροφή προκάλεσε ο αιγυπτιακός στόλος;*

Ιμβραήμ πασάς

Η καταστροφή των Ψαρών

Τον ίδιο καιρό ο τουρκικός στόλος κατέστρεψε τα Ψαρά, γιατί οι Ψαριανοί έκαναν συχνές επιδρομές στα παράλια της Μικράς Ασίας και είχαν γίνει ο φόβος και ο τρόμος των Τούρκων.

Η καταστροφή των Ψαρών ήταν φοβερό χτύπημα του εθνικού αγώνα, γιατί τώρα ο τουρκικός στόλος θα μπορούσε να κινείται ανενόχλητος στο Αιγαίο και να μεταφέρει με ευκολία τα τουρκικά στρατεύματα στις επαναστατημένες περιοχές.

Η φοβερή όμως καταστροφή των Ψαρών και η αυτοθυσία των κατοίκων τους συγκίνησαν όλο τον κόσμο και ξεσήκωσαν κύματα φιλελληνισμού στις πολιτισμένες χώρες. Ο εθνικός μας ποιητής, Σολωμός, την εξύμνησε με το γνωστό επίγραμμα του:

*Στων Ψαρών την ολόμαυρη ράχη
περπατώντας η δόξα μονάχη
μελετά τα λαμπρά παλληκάρια
και στην κόμη στεφάνι φορεί
γινομένο από λίγα χορτάρια
που είχαν μείνει στην έρημη γη.*

Μετά την καταστροφή των Ψαρών, ο τουρκικός στόλος ετοιμαζόταν να καταστρέψει τη Σάμο. Ο ναύαρχος Σαχτούρης πρόλαβε τον τουρκικό στόλο

κοντά στις μικρασιατικές ακτές και του προξένησε μεγάλες ζημιές. Το ίδιο και ο Κανάρης με το πυρπολικό.

Ο τουρκικός στόλος κατέφυγε στην Κω και ενώθηκε με τον αιγυπτιακό στόλο. Τον ενωμένο εχθρικό στόλο αντιμετώπισε ο Μιαούλης στην περίφημη ναυμαχία του Γέροντα, που έγινε στις 29 Αυγούστου 1824. Στη ναυμαχία αυτή, που ήταν η μεγαλύτερη της Ελληνικής Επανάστασης, πήραν μέρος σπουδαίες ναυτικές φυσιογνωμίες, όπως ο Σαχτούρης και ο Πιπίνος, και ο εχθρός κατατροπώθηκε.

Ερωτήσεις

- *Γιατί κατέστρεψαν οι Τούρκοι τα Ψαρά;*
- *Τι εντύπωση προξένησε στον κόσμο η καταστροφή των Ψαρών;*
- *Γιατί οι Τούρκοι δεν κατάφεραν να καταστρέψουν τη Σάμο;*
- *Τι έγινε στη ναυμαχία του Γέροντα;*

Οι πρώτες νίκες του Ιμβραήμ

Ο Ιμβραήμ, στις 12 Φεβρουαρίου 1825, αποβιβάστηκε στη Μεθώνη και στη συνέχεια πολιόρκησε τα φρούρια Νιόκαστρο και Ναυαρίνο.

Η ελληνική κυβέρνηση δεν προετοιμάστηκε να αντιμετωπίσει τον εχθρό στην Πελοπόννησο. Ο Κολοκοτρώνης και άλλοι σπουδαίοι άνδρες ήταν κλεισμένοι στη φυλακή.

Ο πρωθυπουργός Κουντουριώτης έστειλε τον πλοίαρχο Σαχτούρη, αλλά στο χωριό Κρεμμύδι οι στρατιώτες του σκορπίστηκαν, μόλις είδαν το στρατό του Ιμβραήμ.

Στο μικρό νησί της Σφακτηρίας οι Έλληνες έπαθαν πανωλεθρία και ο Ιμβραήμ κυρίευσε τα κάστρα της Μεθώνης και της Κορώνης.

Γρηγόριος Δικαίος - Παπαφλέσσας

Ο Ιμβραήμ τώρα ήταν έτοιμος να προχωρήσει προς το κέντρο της Πελοποννήσου. Κανένας δεν τόλμησε να τον αντιμετωπίσει εκτός από το γενναίο αρχιμανδρίτη Γρηγόριο Δικαίο, το θρυλικό Παπαφλέσσα.

Με καμιά τρακοσαριά παλληκάρια αντιμετώπισε τον εχθρό στις 20 Μαΐου 1825 στο Μανιάκι και πέθανε ηρωικά. Η θυσία του δεν ήταν μάταιη, γιατί έδωσε

θάρρος στους Έλληνες δείχνοντάς τους ότι είναι δυνατόν να αντισταθούν στον Ιμβραήμ. Ο Ιμβραήμ τόσο πολύ θαύμασε τον ηρωισμό του Παπαφλέσσα, ώστε στο τέλος της μάχης διέταξε και έστησαν το λείψανό του σε ένα δένδρο και το φίλησε με σεβασμό.

Ερωτήσεις

- *Πώς κατάφερε ο Ιμβραήμ να περάσει με ευκολία στην Πελοπόννησο;*
- *Ποιος τόλμησε να αντιμετωπίσει τον Ιμβραήμ;*
- *Πού πέθανε ο θρυλικός Παπαφλέσσας;*
- *Πότε έγινε η μάχη στο Μανιάκι και με ποια μάχη της αρχαιότητας μπορούμε να την παρομοιάσουμε;*
- *Πώς χαρακτηρίζετε τον Παπαφλέσσα;*
- *Πώς φέρθηκε ο Ιμβραήμ στο λείψανο του Παπαφλέσσα;*

Ο πρώτος οργανωμένος ελληνικός στρατός

Δυο μέρες πριν από την καταστροφή στο Μανιάκι, η κυβέρνηση έβγαλε από τη φυλακή τον Κολοκοτρώνη και τον διόρισε αρχιστράτηγο της Πελοποννήσου. Η παρουσία του έδωσε θάρρος στους Έλληνες. Εν τω μεταξύ ο Ιμβραήμ κυριεύσε την Τρίπολη και ήταν έτοιμος να κυριεύσει το Ναύπλιο. Του έκοψαν όμως το δρόμο στους Μύλους ο Υψηλάντης, ο Μακρυγιάννης και ο Μαυρομιχάλης και τον ανάγκασαν να γυρίσει στην Τρίπολη. Δεν μπόρεσε τελικά να υποτάξει τη χώρα, γιατί ο Κολοκοτρώνης με το λίγο άτακτο στρατό του έκανε καταστρεπτικό κλεφτοπόλεμο στο στρατό του Ιμβραήμ.

Οι Έλληνες κατάλαβαν ότι ο Ιμβραήμ νικούσε, γιατί είχε τακτικό στρατό. Γι' αυτό αποφάσισαν να δημιουργήσουν τακτικό στρατό κατά το ευρωπαϊκό σύστημα.

Ερωτήσεις

- *Πότε έβγαλε η κυβέρνηση τον Κολοκοτρώνη από τη φυλακή και πού τον έστειλε;*
- *Ποιοι εμπόδισαν τον Ιμβραήμ να πάει στο Ναύπλιο;*
- *Γιατί νικούσε ο Ιμβραήμ;*

Η δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου

Στις 20 Απριλίου 1825 ο Κιουταχής έφτασε μπροστά στο Μεσολόγγι και το πολιορκήσε. Η πόλη τώρα ήταν καλύτερα οχυρωμένη γιατί επισκεύασε τα τείχη ο λόρδος Βύρων. Αρχηγοί των πολιορκημένων ήταν ο Νότης Μπότσαρης και ο Δημήτρης Μακρής.

Κατά το τέλος Ιουνίου, ο Χοσρέφ πασάς απέκλεισε την πόλη και από τη θάλασσα, για να μην ανεφοδιάζονται οι πολιορκημένοι.

Τον Ιούλιο έφτασε ο Μιαούλης και έλυσε την πολιορκία φέρνοντας τροφές και πολεμοφόδια. Οι Μεσολογγίτες πήραν θάρρος και έκαμαν έφοδο στο στρατόπεδο του εχθρού προκαλώντας μεγάλες ζημιές. Ο Κιουταχής αναγκάστηκε να αποσυρθεί στους πρόποδες του Ζυγού.

Στις 26 Δεκεμβρίου 1825, έφτασε στο Μεσολόγγι ο Ιμβραήμ για να βοηθήσει τον Κιουταχή. Απέκλεισαν το Μεσολόγγι και από ξηρά και από θάλασσα κάνοντας άγριες επιθέσεις.

Μετά το πέσιμο της Κλείσοβας ήταν αδύνατο στο Μιαούλη να σπάσει την πολιορκία και να εφοδιάσει την πόλη. Η θέση των κατοίκων ήταν τραγική. Από την πείνα έγιναν σαν σκιές, γι' αυτό αναγκάστηκαν να τρώνε γάτες, ποντίκια και άλλα ακάθαρτα ζώα.

Οι πολιορκημένοι, όταν εξάντλησαν κάθε μέσο, αποφάσισαν να εγκαταλείψουν την πόλη και να ζητήσουν βοήθεια από τους οπλαρχηγούς της Στερεάς. Η ηρωική έξοδος ορίστηκε να γίνει στις 10 Απριλίου 1826.

Το σχέδιό τους προδόθηκε και προτού καλά-καλά εγκαταλείψουν όλοι το Μεσολόγγι, οι Τούρκοι τους επιτέθηκαν και τους κατέσφαξαν. Όρμησαν στην πόλη και την κατέκαψαν.

Την όλη τραγωδία επισφράγησε ο γερο-Καψάλης. Όταν οι Τούρκοι έφτασαν στη μεγάλη πυριτιδαποθήκη, όπου είχε συγκεντρώσει τους αρρώστους και τους πληγωμένους, άναψε το μπαρούτι και ανατινάχτηκαν όλοι στον αέρα.

Στις 11 Απριλίου 1826, Κυριακή των Βαΐων, το Μεσολόγγι ήταν σωρός από ερείπια και από χιλιάδες άταφα πτώματα. Το προπύργιο της Ελλάδας δεν υπήρχε πλέον.

Η πτώση όμως του Μεσολογγίου ισοδυναμούσε με λαμπρότατη νίκη. Γιατί η ιστορική άμυνα και η ηρωική έξοδος των υπερασπιστών του προκάλεσαν το θαυμασμό της ανθρωπότητας και ανάγκασαν τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις να συμπαθήσουν τον αγώνα των Ελλήνων και να επέμβουν για την ανεξαρτησία τους.

Ερωτήσεις

- Ποιοι ήταν οι αρχηγοί των πολιορκημένων του Μεσολογγίου;
- Γιατί απέκλεισε ο Χοσρέφ πασάς την πόλη από τη θάλασσα;
- Ποιος έλυσε την πολιορκία φέρνοντας τροφές και πολεμοφόδια;
- Τι ανάγκασε τους Μεσολογγίτες να εγκαταλείψουν το Μεσολόγγι;
- Γιατί οι Μεσολογγίτες ονομάστηκαν «ελεύθεροι πολιορκημένοι»;
- Πότε έγινε η ηρωική έξοδος και ποια τύχη είχε;
- Τι συναισθήματα γεννά σ' εμάς το ολοκαύτωμα του Μεσολογγίου;

Η έξοδος του Μεσολογγίου

Η Αθήνα στα χέρια των Τούρκων

Ύστερα από την πτώση του Μεσολογγίου, η κατάσταση ήταν πολύ κρίσιμη. Ο Ιμβραήμ κυριέψε όλη την Πελοπόννησο εκτός από τη Μάνη. Ο Κιουταχής πολιορκήσε την Ακρόπολη και κυριέυσε την Αθήνα.

Στην κρίσιμη εκείνη στιγμή παρουσιάστηκε στη Στερεά Ελλάδα ικανός αντίπαλος του Κιουταχή, ο Γεώργιος Καραϊσκάκης και σ' αυτόν στηρίχτηκαν οι ελπίδες όλων.

Ερωτήσεις

- Ποιους δεν κατάφεραν να κυριέψουν τα στρατεύματα του Ιμβραήμ στην Πελοπόννησο;
- Ποιος πασάς κυριέψε την Αθήνα;
- Ποιος θεωρήθηκε ικανός αντίπαλος του Κιουταχή στη Στερεά Ελλάδα;

Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης

Ο πρωθυπουργός Ζαΐμης, παρόλο που ο Καραϊσκάκης ήταν προσωπικός του εχθρός, τον διόρισε αρχιστράτηγο της Στερεάς.

Ο Καραϊσκάκης σαν έξυπνος στρατηγός που ήταν, δεν αναμετρήθηκε ανοιχτά με τον Κιουταχή, αλλά απέκλεισε την Αττική για να μην μπορεί να ανεφοδιάζεται ο εχθρός.

Στη μάχη που έγινε στην Αράχοβα στις 24 Νοεμβρίου 1826, ο Καραϊσκάκης έφερε σε πολύ δύσκολη θέση τον Κιουταχή. Έπειτα ο Καραϊσκάκης κατευθύνθηκε στην Αθήνα για να λύσει την πολιορκία της Ακροπόλεως.

Στο μεταξύ (Μάρτιος 1827) συνήλθε η Δ΄ Εθνική Συνέλευση των Ελλήνων στην Τροιζήνα, η οποία πήρε σοβαρές αποφάσεις. Εξέλεξε ως Κυβερνήτη της Ελλάδας τον Ιωάννη Καποδίστρια και διόρισε τον Άγγλο φιλέλληνα Τσώρτς αρχηγό του στρατού της Ξηράς και το λόρδο Κόχραν αρχηγό του στόλου.

Στην επιμονή των Άγγλων για επίθεση ο Καραϊσκάκης αναγκάστηκε να υποχωρήσει. Έτσι ορίστηκε η επίθεση να γίνει στις 23 Απριλίου 1827. Την παραμονή της μάχης ορισμένοι Κρητικοί δημιούργησαν επεισόδια με τους Τούρκους. Στη συμπλοκή

που έγινε πληγώθηκε ο Καραϊσκάκης και πέθανε την άλλη μέρα στις 23 Απριλίου 1827.

Ο θάνατος του Καραϊσκάκη ήταν μεγάλη απώλεια. Στη μάχη που έγινε την επομένη, 24 Απριλίου 1827, στο Φάληρο, οι Έλληνες έπαθαν πανωλεθρία γιατί πολέμησαν άτακτα χωρίς αρχηγό.

Μετά την καταστροφή αυτή ο ελληνικός στρατός διαλύθηκε και η φρουρά της Ακροπόλεως συνθηκολόγησε και έφυγε με τα όπλα της και τις αποσκευές της.

Ερωτήσεις

- *Τί έκαμε ο πρωθυπουργός Ζαΐμης;*
- *Ποιο ήταν το σχέδιο του Καραϊσκάκη;*
- *Σε ποια μάχη έφερε ο Καραϊσκάκης σε δύσκολη θέση τον Κιουταχή;*
- *Πού συνήλθε η Δ΄ Εθνική Συνέλευση των Ελλήνων και ποιες αποφάσεις πήρε;*
- *Πώς πέθανε ο Καραϊσκάκης;*
- *Πού οφείλεται η καταστροφή των Ελλήνων στη μάχη του Φαλήρου;*

Η΄ Ο ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ - ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ

Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις δεν είδαν με καλό μάτι στην αρχή την ελληνική επανάσταση, γιατί φοβόντουσαν μήπως ξεσηκωθούν και οι άλλοι σκλαβωμένοι λαοί που εξουσίαζαν.

Ο σατανικός υπουργός εξωτερικών της Αυστρίας Μέττερνιχ, πολέμησε με μίσος την Ελληνική επανάσταση. Αντίθετα όμως με την πολιτική των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων οι λαοί της Ευρώπης χαιρέτησαν με ενθουσιασμό την ελληνική επανάσταση. Τους ξένους αυτούς ανθρώπους, που έδειξαν τόση αγάπη στην Ελλάδα, τους ονόμασαν φιλέλληνες και η κίνηση ονομάστηκε φιλελληνισμός.

Η συμπάθεια και ο ενθουσιασμός των λαών της Ευρώπης για την Ελλάδα ανάγκασε στο τέλος και τις κυβερνήσεις τους να αλλάξουν τη φιλοτουρκική πολιτική τους.

Ο λόρδος Βύρων

Πολλοί φιλέλληνες ήρθαν στην Ελλάδα και πολέμησαν. Ο πιο γνωστός είναι ο λόρδος Βύρων, που πρόσφερε όλη του την περιουσία και τη ζωή του για την Ελλάδα. Στο Λονδίνο ίδρυσε φιλελληνικό σύλλογο που βοηθούσε με χρήματα την Επανάσταση.

Πέθανε στις 7 Απριλίου 1824 στο Μεσολόγγι βυθίζοντας σε πένθος όλη την Ελλάδα. Ο εθνικός μας ποιητής έγραψε ένα ποίημα για το θάνατό του.

Η ελεύθερη Ελλάδα, για να δείξει την ευγνωμοσύνη της στο μεγάλο φιλέλληνα, έχτισε το μνημείο του στο Μεσολόγγι και έστησε τον ανδριάντα του στην Αθήνα στο χώρο του Ζαπείου.

Ερωτήσεις

- *Γιατί οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις έδειξαν εχθρότητα προς την ελληνική επανάσταση;*
- *Γιατί οι λαοί της ευρώπης συμπάθησαν την Επανάσταση;*
- *Πώς ονομάστηκαν αυτοί που αγάπησαν και πολέμησαν για την Ελλάδα;*
- *Τι οφείλουμε σ' αυτούς;*
- *Ποιος είναι ο πιο γνωστός φιλέλληνας;*
- *Πώς βοήθησε την Επανάσταση ο Λόρδος Βύρων;*
- *Πού πέθανε ο Βύρων;*

Θ΄ Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Μετά την παράδοση της Ακρόπολης στον Κιουταχή, η επανάσταση πήγαινε να σβήσει, αν δεν βρισκόταν κάποιος να βοηθήσει.

Την κρίσιμη αυτή στιγμή επενέβησαν οι Ευρωπαίοι. Οι τρεις Δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία) υπέγραψαν στις 6 Ιουλίου 1827 στο Λονδίνο την *Ιουλιανή σύμβαση*. Με τη σύμβαση αυτή η Ελλάδα αναγνωριζόταν ως κράτος αυτόνομο, κάτω από την επικυριαρχία του σουλτάνου.

Ο σουλτάνος, παρακινούμενος από το Μέττερνιχ, δε δέχτηκε τις αποφάσεις των τριών Δυνάμεων και συνέχισε τον πόλεμο.

Μετά την άρνηση του σουλτάνου, οι τρεις μεγάλες Δυνάμεις έστειλαν τους στόλους τους στις ελληνικές θάλασσες, για να εμποδίσουν τον Ιμβραήμ να φέρει ενισχύσεις.

Ο Ιμβραήμ πρόφτασε να αποβιβάσει στρατό στο Ναυαρίνο, για να πνίξει την επανάσταση στην Πελοπόννησο, χωρίς να υπακούσει στην απόφαση των Δυνάμεων.

Στις 8 Οκτωβρίου 1827 ο συμμαχικός στόλος με ναυάρχους τον Κόδριγκτον, το Δεριγνύ και το Χέϋδεν, μπήκε στο λιμάνι του Ναυαρίνου (Πύλο).

Στη φοβερή ναυμαχία που έγινε, νίκησε ο συμμαχικός στόλος.

Η καταστροφή του τουρκοαιγυπτιακού στόλου στο Ναυαρίνο σήμανε την ανεξαρτησία της Ελλάδας.

Ο Γάλλος στρατηγός Μαιζόν, μετά τη ναυμαχία στο Ναυαρίνο, πολέμησε τον Ιμβραήμ και τον ανάγκασε να εγκαταλείψει οριστικά την Πελοπόννησο στα τέλη του Σεπτεμβρίου του 1828.

Ερωτήσεις

- *Τι έσωσε την Επανάσταση μετά την πτώση της Ακροπόλεως;*
- *Ποια από τα ευρωπαϊκά κράτη πήραν την πρωτοβουλία να βοηθήσουν την Ελλάδα;*
- *Τι όρους περιείχε η Ιουλιανή σύμβαση;*
- *Πού οφείλεται η ναυμαχία του Ναυαρίνου και ποια αποτελέσματα είχε;*
- *Ποια γεγονότα ανάγκασαν τον Ιμβραήμ να εγκαταλείψει την Ελλάδα;*

Ι΄ ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Μετά την άλωση της Τριπολιτσάς συγκλήθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 1821 στην Επίδαυρο με πρωτοβουλία του Υψηλάντη, η «*Πρώτη Εθνική Συνέλευση των Ελλήνων*». Η συνέλευση αυτή σύνταξε το πρώτο σύνταγμα της Ελλάδας που αναγνωρίζει επίσημη θρησκεία του κράτους την Ορθοδοξία. Όρισε επίσης σημαία του κράτους τη γαλανόλευκη.

Στην εθνοσυνέλευση αυτή επεκράτησε το κόμμα των πολιτικών με αρχηγό το Μαυροκορδάτο. Αυτό δυσαρέστησε τον Κολοκοτρώνη και τους άλλους στρατιωτικούς και άρχισαν σ' αυτή την κρίσιμη ώρα οι εμφύλιες διαμάχες.

Στις 29 Μαρτίου 1823, συνήλθε στο Άστρος η δεύτερη Εθνική συνέλευση, όπου επεκράτησαν πάλι οι πολιτικοί.

Οι αποφάσεις που πήρε η Εθνοσυνέλευση εξόργησαν τους στρατιωτικούς και προπάντων τον Κολοκοτρώνη. Και η περίοδος που ακολούθησε δίχασε περισσότερο τους Έλληνες και αύξησε τα πάθη τη στιγμή που οι Τούρκοι ετοιμάζονταν να καταπνίξουν την Επανάσταση.

Στις 6 Απριλίου 1826 συνήλθε στην Επίδαυρο η Γ΄ Εθνική Συνέλευση η οποία δέχτηκε την πρόταση της

Αγγλίας να μεσολαβήσει στο σουλτάνο για την κατάπαυση του πολέμου.

Η Δ΄ Εθνική Συνέλευση συνήλθε στην Τροιζήνα στις 19 Μαρτίου 1827 και προσπάθησε να φέρει ομόνοια και αγάπη στους διηρημένους Έλληνες, που περνούσαν κρίσιμες ώρες μετά την πτώση του Μεσολογγίου.

Η εθνοσυνέλευση αυτή εξέλεξε πρώτο κυβερνήτη της Ελλάδας τον Ιωάννη Καποδίστρια.

Ιωάννης Καποδίστριας

Ερωτήσεις

- Ποιος είχε την πρωτοβουλία για την Α΄ Εθνική Συνέλευση των Ελλήνων;
- Πότε και πού συνήλθε η Α΄ Εθνική Συνέλευση των Ελλήνων;
- Ποιες αποφάσεις πήρε η Α΄ Εθνοσυνέλευση;
- Ποιο πολιτικό κόμμα επικράτησε στην Α΄ Εθνοσυνέλευση;
- Πώς το δέχτηκε αυτό ο Κολοκοτρώνης και οι άλλοι στρατιωτικοί;
- Πού και πότε έγινε η Β΄ Εθνική Συνέλευση;
- Ποιες αποφάσεις πήρε και πού οδήγησαν;
- Πού μπορούσε να οδηγήσει ο εμφύλιος πόλεμος;
- Για ποιους λόγους συνήλθε η Γ΄ Εθνική Συνέλευση;
- Πού και πότε συνήλθε η Δ΄ Εθνική Συνέλευση;

Ο Καποδίστριας Κυβερνήτης της Ελλάδας

Η εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας εξέλεξε ως κυβερνήτη της Ελλάδας τον Ιωάννη Καποδίστρια.

Ο Καποδίστριας γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1776 και σπούδασε ιατρική και φιλοσοφία στην Ιταλία. Δούλεψε για λίγο ως γιατρός στην Κέρκυρα και αργότερα πήγε στη Ρωσία, όπου εργάστηκε ως διπλωμάτης.

Ήταν φιλόπατρις γι' αυτό δέχτηκε με χαρά την εκλογή του. Ήθελε με κάθε τρόπο να βοηθήσει τη δύστυχη πατρίδα του να γίνει ένα κράτος όπως τα ευρωπαϊκά.

Στις 7 Ιανουαρίου 1828 ο Καποδίστριας έφτασε στο Ναύπλιο, που λίγο αργότερα το έκαμε πρωτεύουσα του κράτους.

Ο Ιμβραήμ είχε καταστρέψει την Πελοπόννησο, αλλά και τα ήθη των Ελλήνων εξ αιτίας του πολέμου είχαν εξαγριωθεί. Μέσα σ' αυτό το χάος ο Καποδίστριας με πίστη, υπομονή και επιμονή κατόρθωσε να βάλει τα θεμέλια του ελληνικού κράτους. Έκτισε σχολεία, προστάτεψε τη γεωργία και με κάθε μέσο φρόντισε να ανορθώσει την άθλια οικονομική κατάσταση του κράτους.

Μετά την αποχώρηση του Ιμβραήμ από την Πελοπόννησο, ο Καποδίστριας με τη βοήθεια του Άγγλου

φιλέλληνα Τσώρτζ και του Δημητρίου Υψηλάντη, στράφηκε να ελευθερώσει τη Στερεά Ελλάδα. Με τη μάχη της Πέτρας, που ήταν η τελευταία της ελληνικής Επανάστασης, ελευθερώθηκε η Στερεά.

Μετά από αυτό, τον Ιανουάριο του 1830, οι προστάτιδες Δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία), υπέγραψαν στο Λονδίνο πρωτόκολλο σύμφωνα με το οποίο ιδρύθηκε ανεξάρτητο ελληνικό κράτος. Το νέο κράτος αποτελούσαν η Πελοπόννησος, η Στερεά Ελλάδα ως τον Αχελώο και το Σπερχειό, η Εύβοια και οι Κυκλάδες.

Στην προσπάθεια να εφαρμόσει το πρόγραμμά του για την οργάνωση του νέου κράτους ο Καποδίστριας δημιούργησε θανάσιμους εχθρούς. Δυστυχώς, οι Έλληνες νόμιζαν ότι ελευθερία είναι να κάνει κανείς ότι θέλει, γι' αυτό άρχισαν να ονομάζουν τον κυβερνήτη τύραννο.

Για να κυβερνήσει καλύτερα τη χώρα, συγκέντρωσε όλη την εξουσία στα χέρια του διαλύοντας τη Βουλή. Αυτό προκάλεσε έντονη αντίδραση κατά του κυβερνήτη. Στη Μάνη οι Μαυρομιχαλαίοι ξεσήκωσαν το λαό και ο Καποδίστριας συνέλαβε τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη.

Η οικογένεια των Μαυρομιχαλαίων θεώρησε τούτο μεγάλη προσβολή γι' αυτό παραφύλαξαν και δολοφόνησαν τον Καποδίστρια στις 27 Σεπτεμβρίου 1831,

την ώρα που έμπαινε στην εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνος στο Ναύπλιο για να λειτουργηθεί.

Η Ελλάδα έχασε τον πιο πιστό και ευσεβή κυβερνήτη, που θυσίασε τη ζωή του για την προκοπή της, χωρίς να προλάβει να δει ολοκληρωμένο το έργο του.

Μετά το θάνατο του Καποδίστρια οι τρεις προστάτιδες δυνάμεις εξέλεξαν για βασιλιά της Ελλάδας τον πρίγκηπα της Βαυαρίας Όθωνα. Ο λαός δέχτηκε με χαρά το βασιλιά γιατί, παρασυρμένος από τη Μεγάλη Ιδέα τον θεώρησε ως διάδοχο των ένδοξων Βυζαντινών αυτοκρατόρων.

Ερωτήσεις

- *Ποια ήταν η καταγωγή του Καποδίστρια και ποια η σταδιοδρομία του;*
- *Γιατί οι Φιλικοί του πρόσφεραν την αρχηγία του Αγώνα;*
- *Σε ποια κατάσταση βρήκε την Ελλάδα ο Καποδίστριας;*
- *Ποιο είναι το έργο του Καποδίστρια;*
- *Ποιο ήταν το τέλος του;*
- *Ποιος εκλέχτηκε βασιλιάς της Ελλάδας και από ποιους;*

ΙΑ΄ ΔΙΑΔΟΧΙΚΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ενσωμάτωση των Επτανήσων

Τα Επτάνησα βρισκόντουσαν από το 1815 κάτω από αγγλική κατοχή. Το Μάρτιο του 1864 η Αγγλία παραχώρησε τα Επτάνησα στην Ελλάδα. Στις 21 Μαΐου 1864, μέσα σε απερίγραπτο ενθουσιασμό, υψώθηκε η γαλανόλευκη στο φρούριο της Κέρκυρας. Ρίγη συγκίνησης σκόρπισαν οι Επτανήσιοι βουλευτές, όταν εμφανίστηκαν για πρώτη φορά στην εθνοσυνέλευση της Αθήνας. Ανάμεσα στους βουλευτές αυτούς ήταν και ο ποιητής Αριστοτέλης Βαλαωρίτης.

Ερωτήσεις

- *Κάτω από ποιά κατοχή βρισκόντουσαν τα Επτάνησα;*
- *Πότε ελευθερώθηκαν;*

Κρήτη - Μακεδονικός Αγώνας

Η Κρήτη παρά τους ηρωικούς αγώνες της έμεινε έξω από τα σύνορα του καινούργιου ελληνικού κράτους, γι' αυτό οι Κρήτες συνέχισαν για καιρό τις επαναστάσεις. Η μεγαλύτερη επανάσταση έγινε το 1866, που οι Τούρκοι μαζί με τους Αιγυπτίους την έπνιξαν στο αίμα. Στο μοναστήρι του Αρκαδίου, οι Τούρκοι περικύκλωσαν τους Έλληνες και ο ηγούμενος Γαβριήλ, για να μή πέσουν στα χέρια των εχθρών, ανατίναξε την πυριτιδαποθήκη και έγιναν όλοι στάκτη. Αυτό είναι το περίφημο ολοκαύτωμα του Αρκαδίου, που έγινε στις 8 Νοεμβρίου 1866 και συγκίνησε το πανελλήνιο και τον κόσμο ολόκληρο.

Μετά την ήττα της Τουρκίας στο ρωσοτουρκικό πόλεμο, έγινε στο Βερολίνο το 1878 η διάσκεψη ειρήνης. Το Μάρτιο του 1881 που συνήλθε για τελευταία φορά το συνέδριο, αποφάσισε να παραχωρηθεί στην Ελλάδα ολόκληρη η Θεσσαλία εκτός από την περιοχή της Ελασσόνας, και από την Ήπειρο παραχωρήθηκε η περιοχή της Άρτας.

Οι Βούλγαροι με τη βοήθεια των Ρώσων έφτιαξαν δική τους εκκλησία ανεξάρτητη από το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Ήθελαν να φτιάξουν και δικό τους κράτος παίρνοντας την ελληνική Μακεδονία και Θράκη.

Γι' αυτό, ίδρυσαν στη Σόφια «*το Μακεδονικό κομιτάτο*» και έστειλαν τους βάρβαρους κομιτατζήδες που

προσπαθούσαν με διάφορα βασανιστήρια να εκβουλαγαρίσουν τον πληθυσμό. Μισούσαν ιδιαίτερα τους ιερείς και τους δασκάλους.

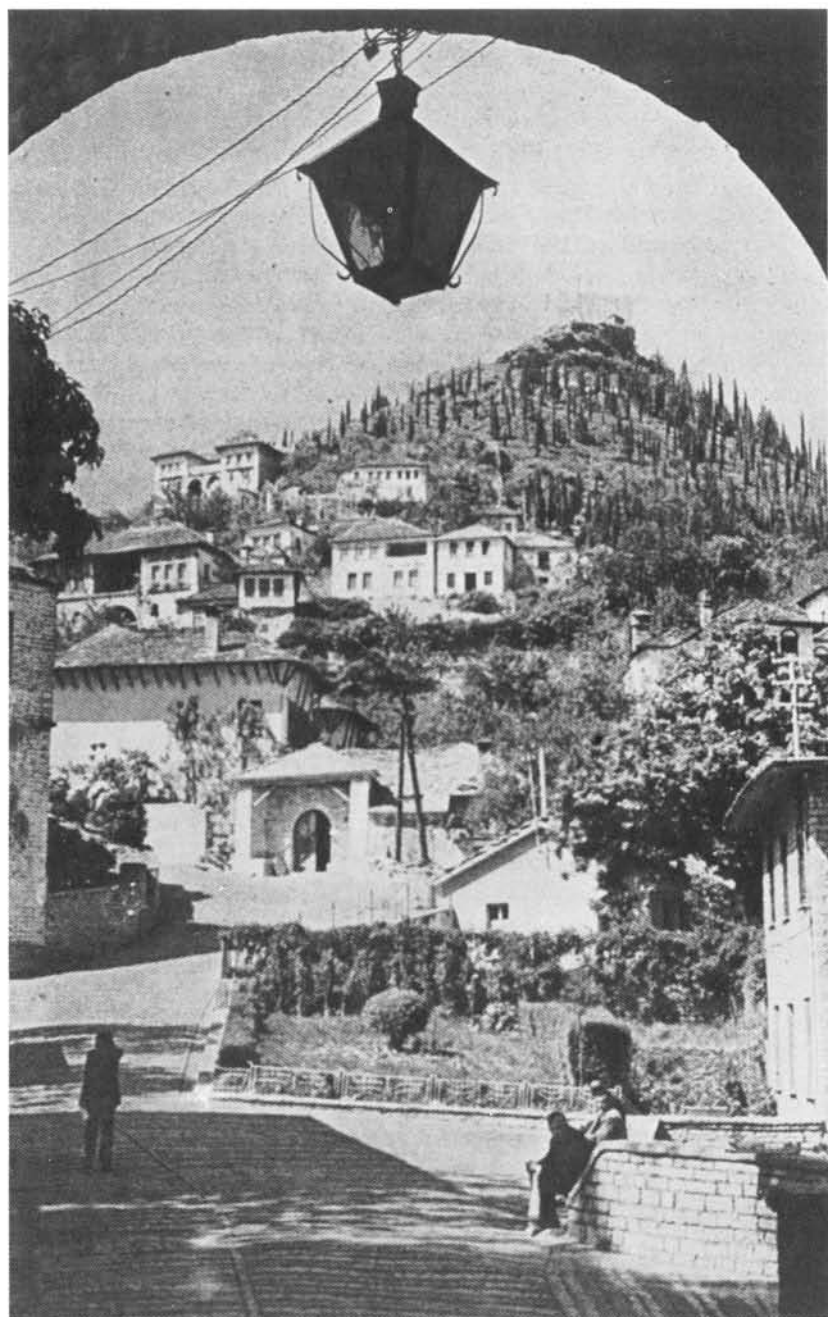
Για την αντιμετώπιση του κινδύνου αυτού, οι Έλληνες ίδρυσαν αντάρτικα σώματα από αξιωματικούς του ελληνικού στρατού, που μπήκαν κρυφά στην τουρκοκρατούμενη Μακεδονία το 1904 και κατάδιδωξαν τους κομιτατζήδες.

Η ψυχή της οργάνωσης των ομάδων αντίστασης ήταν ο μητροπολίτης Καστοριάς, Γερμανός Καραβαγγέλης, (1867-1936), που αφιέρωσε όλες του τις δυνάμεις για να τονώσει το ηθικό των Ελλήνων της Μακεδονίας. Συνεργάτης του ήταν ο υποπρόξενος της Ελλάδας στο Μοναστήρι, Ιωάννης Δραγούμης, που από τη νευραλγική θέση που κατείχε πρόσφερε ανεκτίμητες υπηρεσίες στην οργάνωση της ελληνικής αντίστασης.

Οι υπερασπιστές των Ελλήνων της Μακεδονίας από τους κομιτατζήδες, ονομάστηκαν *Μακεδονομάχοι* και ο αγώνας τους ονομάστηκε «*Μακεδονικός αγώνας*» και κράτησε ως το 1908. Ο γενικός πρόξενος της Θεσσαλονίκης, Λάμπρος Κορομηλάς, οργάνωσε την αντίσταση. Ο αγώνας υπήρξε σκληρός. Πολλοί γενναίοι Έλληνες έπεσαν κατά τη διάρκεια του αγώνα αυτό και ανάμεσά τους ο εθνικός ήρωας Παύλος Μελάς, που σκοτώθηκε στις 13 Οκτωβρίου 1904 στη Σιάτιστα της Καστοριάς.

Πάυλος Μελάς

Ο θάνατος του Μελά συντάραξε ολόκληρο το έθνος. Πολλοί γενναίοι αξιωματικοί συνέχισαν το έργο του και έτσι η Μακεδονία απαλλάχτηκε από τη βουλγαρική τρομοκρατία.

Από την ίδρυσή της η Δημοκρατία των Σκοπίων σφετερίζεται ένα ιστορικό όνομα, που δεν της ανήκει και προσπαθεί να εμφανιστεί σαν κληρονόμος ολόκληρης της Μακεδονίας, με τον ισχυρισμό ότι οι Μακεδόνες αποτελούν χωριστή εθνότητα, ότι δεν είναι Έλληνες, ενώ ιστορία, γεγονότα, στοιχεία 4.000 ετών αποδεικνύουν το ρόλο της Μακεδονίας στην ιστορία του ελληνικού έθνους.

Αλλά όσοι παραπλανήθηκαν στο θέμα της Μακεδονίας ή δεν είχαν τη δυνατότητα να μάθουν την αλήθεια, πήραν πρόσφατα αποστομωτική απάντηση με την περιοδεία σε όλες τις μεγάλες πόλεις της Αυστραλίας, της έκθεσης αρχαιολογικών ευρημάτων από τη Μακεδονία, που η Ελλάδα έστειλε σαν συμμετοχή στους εορτασμούς για τα 200 χρόνια της Αυστραλίας.

Με αυτό τον τρόπο η Ελλάδα τίμησε τους Έλληνες της Αυστραλίας και αποστομώνει τους πλαστογράφους της ιστορίας της Μακεδονίας.

Ερωτήσεις

- *Πότε έγινε η μεγαλύτερη επανάσταση στην Κρήτη;*
- *Με ποιους πολέμησαν οι Κρητικοί;*
- *Τί έγινε στο Αρκάδι;*
- *Τι έγινε μετά την ήττα της Τουρκίας στο ρωσο-τουρκικό πόλεμο;*
- *Τι έκαναν οι Βούλγαροι με τη βοήθεια των Ρώσων;*
- *Πώς αντιμετώπισαν οι Έλληνες τους Κομιτατζήδες;*
- *Ποιοι ήταν οι Μακεδονομάχοι;*
- *Ποιος μητροπολίτης εμπύχωνε τους μακεδονομάχους και με ποιους συνεργούσε;*
- *Ποιος εθνικός ήρωας σκοτώθηκε κατά τον Μακεδονικό Αγώνα;*
- *Τι νομίζετε για το θέμα της Μακεδονίας;*
- *Ποια αποστομωτική απάντηση έδωσε πρόσφατα η Ελλάδα στην αμφισβήτηση της ελληνικότητας της Μακεδονίας;*

Η Απελευθέρωση της Μακεδονίας, της Ηπείρου και των Νήσων του Αρχιπελάγους.

Στις 15 Αυγούστου 1909 ξεκίνησε επανάσταση των αξιωματικών σε ένα στρατόπεδο της Αθήνας (Γουδί), οι οποίοι απαίτησαν από την κυβέρνηση να προστατεύσει τη Μακεδονία από τους Βούλγαρους κομιτατζήδες και να απελευθερώσει την Κρήτη από τους Τούρκους.

Η κυβέρνηση παραιτήθηκε και οι επαναστάτες σχημάτισαν καινούργια κυβέρνηση. Κάλεσαν για σύμβουλό τους τον Ελευθέριο Βενιζέλο, που αργότερα έγινε πρωθυπουργός της Ελλάδας. Ο Βενιζέλος εργάστηκε πολύ δραστήρια και πέτυχε μέσα σε δύο χρόνια να διοργανώσει τέλεια το κράτος και να δημιουργήσει ισχυρό στρατό.

Στην Τουρκία το 1908 έγινε η επανάσταση των Νεοτούρκων, που ήταν πολύ φανατικοί και καταπίεζαν τους υπόδουλους Χριστιανούς.

Η Ελλάδα, η Σερβία, η Βουλγαρία και το Μαυροβούνιο ενώθηκαν σε συμμαχία και κήρυξαν τον πόλεμο κατά της Τουρκίας στις 4 Οκτωβρίου 1912.

Οι Έλληνες νίκησαν τους Τούρκους στα Γιαννιτσά, στο Σαραντάπορο και στις 26 Οκτωβρίου απελευθέρωσαν τη Θεσσαλονίκη και έφτασαν μέχρι την Κορυτσά της Βορείου Ηπείρου.

Στις 21 Φεβρουαρίου 1913 οι Έλληνες κυρίεψαν το Μπιζάνι και ο ελληνικός στρατός μπήκε στα Γιάννενα ελευθερώνοντας όλη την Ήπειρο. Στο διάστημα αυτό ο ελληνικός στόλος απελευθέρωσε τα νησιά του Αιγαίου πελάγους.

Η Τουρκία αναγκάστηκε στις 17 Μαΐου 1913 να υπογράψει συνθήκη ειρήνης. Με τη συνθήκη αυτή η Ελλάδα πήρε την Ήπειρο, τη Μακεδονία, το μεγαλύτερο μέρος της Θράκης, τα νησιά του Αιγαίου πελάγους και την Κρήτη.

Μετά τον πόλεμο με τους Τούρκους, οι σύμμαχοι φιλονίκησαν μεταξύ τους, γιατί η Βουλγαρία ζητούσε από τους Έλληνες τη Μακεδονία και το Μοναστήρι από τους Σέρβους.

Τότε η Ελλάδα, η Σερβία και το Μαυροβούνιο ενώθηκαν και έκαμαν αιφνιδιαστική επίθεση στη Βουλγαρία στις 17 Ιουνίου 1913. Οι Έλληνες νίκησαν τους Βουλγάρους στο Κιλκίς και στο Λαχανά και απελευθέρωσαν όλη τη Μακεδονία.

Στο μεταξύ οι Σέρβοι και οι Μαυροβούνιοι νίκησαν επανειλημμένα τους Βουλγάρους και τους έφτασαν στα παλιά τους σύνορα.

Ο πόλεμος σταμάτησε με τη συνθήκη του Βουκουρεστίου, που υπογράφηκε στις 28 Ιουλίου 1913. Με τη συνθήκη αυτή η Ελλάδα πήρε την υπόλοιπη Ήπειρο (εκτός από τη Β. Ήπειρο), την Ανατολική Μακεδονία

και τα νησιά του Αιγαίου. Με την επιμονή της Αυστρίας, που ενδιαφερόταν για την έξοδό της στην Αδριατική, ιδρύθηκε ανεξάρτητο Αλβανικό κράτος, που περιελάμβανε και τα ελληνικά εδάφη της Βορείου Ηπείρου.

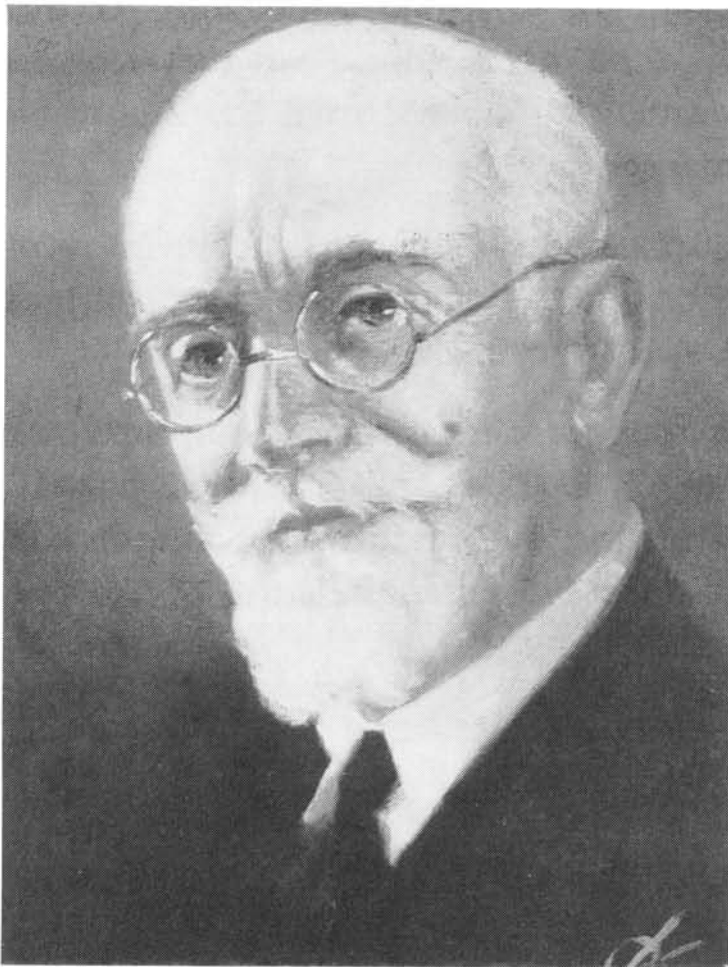
Οι Έλληνες της Β. Ηπείρου αντέδρασαν και κήρυξαν την αυτονομία της Β. Ηπείρου με πρωθυπουργό τον Γ. Χρηστάκη Ζωγράφο και μέλη τους μητροπολίτες Δρυινοπούλεως Βασίλειο, Κορυτσάς Γερμανό και Βελάς και Κονίτσης Σπυρίδωνα. Ο αγώνας τους ανάγκασε τις Δυνάμεις να αναγνωρίσουν τα θρησκευτικά και εκπαιδευτικά δικαιώματα της Βορείου Ηπείρου.

Δυστυχώς όμως σήμερα η Αλβανία αγνοεί τις υποσχέσεις της και καταπατεί τα δικαιώματα 400.000 Ελλήνων της Β. Ηπείρου.

Με τους παραπάνω νικηφόρους Βαλκανικούς πολέμους η Ελλάδα απελευθέρωσε πολλά υπόδουλα εδάφη της, διπλασιάστηκε σε έκταση και πληθυσμό και έγινε ένδοξη και σεβαστή σ' όλο τον κόσμο.

Ερωτήσεις

- Ποια υπήρξε η αιτία της Επανάστασης στο Γουδί;
- Τι πέτυχε ο Ελευθέριος Βενιζέλος αναλαμβάνοντας τη διακυβέρνηση της Ελλάδας;
- Γιατί λέμε ότι οι Βαλκανικοί πόλεμοι είναι το σπουδαιότερο γεγονός για τη Βαλκανική;
- Ανάμεσα σε ποιους έγιναν οι Βαλκανικοί πόλεμοι;

Ελευθέριος
Βενιζέλος

ΙΒ΄ Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.

Τον Αύγουστο του 1914 ξέσπασε νέος πόλεμος μεταξύ των λαών της Ευρώπης. Από τη μια μεριά ήταν η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία και από την άλλη η Γερμανία, η Αυστρία και η Ιταλία.

Η αφορμή του πρώτου παγκοσμίου πολέμου δόθηκε με τη δολοφονία του διαδόχου της Αυστρίας στο Σεράγεβο από Σέρβους φοιτητές.

Η Ελλάδα πολέμησε ηρωικά στο πλευρό της τριπλής συμμαχίας (Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας). Ο πόλεμος αυτός κράτησε τέσσερα χρόνια (1914-1918). Στο τέλος οι Γερμανοί και οι σύμμαχοί τους νικήθηκαν και αναγκάστηκαν να ζητήσουν ειρήνη και να δεχθούν τους όρους της συνθήκης των Βερσαλλιών.

Μετά τον οριστικό τερματισμό του πολέμου οι νικήτριες δυνάμεις, που αναγνώρισαν τις θυσίες της Ελλάδας, συγκατατέθηκαν με τη συνθήκη των Σεβρών (Αύγουστος 1920) να καταλάβει η Ελλάδα ολόκληρη τη Θράκη, εκτός από την Κωνσταντινούπολη, καθώς και την περιοχή της Σμύρνης στη Μικρά Ασία.

Ερωτήσεις

- Πότε και μεταξύ ποιων έγινε ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος;
- Ποια θέση πήρε η Ελλάδα στον πόλεμο αυτό;
- Τί τέλος είχε αυτός ο πόλεμος;
- Τι κέρδισε η Ελλάδα από τον πόλεμο;

Χάρτης της Μεγάλης Ελλάδας

Η Εκστρατεία της Μικράς Ασίας

Στις 15 Μαΐου 1919 τα ελληνικά στρατεύματα κυριέψαν τη Σμύρνη και την περιοχή της.

Ο Κεμάλ Ατατούρκ δεν αναγνώρισε τη συνθήκη των Σεβρών και άρχισε τον πόλεμο κατά των Ελλήνων.

Η Ελλάδα τότε υποχρεώθηκε να επιβάλει με τα όπλα τη συνθήκη των Σεβρών. Έτσι έγινε η άτυχη μικρασιατική εκστρατεία.

Μετά τις εκλογές του 1920 και την επάνοδο του βασιλιά Κωνσταντίνου, οι σύμμαχοι δυσαρεστήθηκαν και έπαψαν να βοηθούν τους Έλληνες βοηθώντας φανερά τον Κεμάλ.

Η θέση του ελληνικού στρατού στα βάθη της Ανατολής έγινε δραματική.

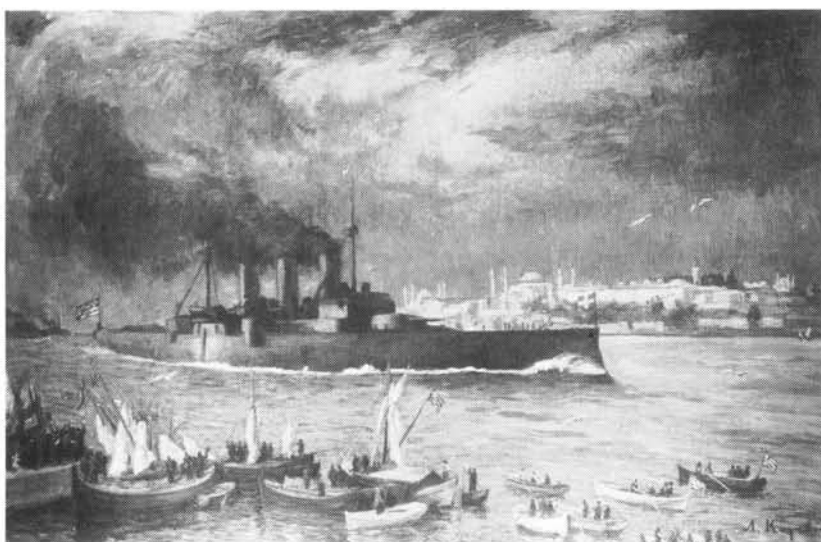
Τον Αύγουστο του 1922, ο Κεμάλ ενισχυμένος και από τους συμμάχους, εξαπέλυσε γενική επίθεση. Ο κουρασμένος στρατός μας δεν μπόρεσε να συγκρατήσει την ορμή των Τούρκων. Νικήθηκε και μέσα σε μεγάλη σύγχυση, άρχισε να εγκαταλείπει τα άγια χώματα της Ιωνίας τρέχοντας προς τη θάλασσα.

Η καταστροφή ήταν απερίγραπτη. Χιλιάδες Έλληνες σκοτώθηκαν και ενάμισι εκατομμύριο πήραν το δρόμο της προσφυγιάς, εγκαταλείποντας πίσω τους τα μέχρι τότε εδάφη τους.

Η νέα κυβέρνηση που σχημάτισε ο βασιλιάς Γεώργιος ο Β΄, ζήτησε ειρήνη και στις 24 Ιουλίου 1923 υπογράφηκε η συνθήκη της Λωζάνης. Με τη συνθήκη αυτή η Ελλάδα έδωσε πίσω στην Τουρκία τη Μικρά Ασία, την Ανατολική Θράκη και τα νησιά Ιμβρο και Τένεδο. Υπογράφηκε και η συμφωνία για ανταλλαγή πληθυσμών και έτσι ξεριζώθηκε από τις πανάρχαιες εστίες του ο μαρτυρικός Ελληνισμός του Πόντου και της Μικράς Ασίας.

Ερωτήσεις

- *Γιατί απέτυχε η μικρασιατική εκστρατεία;*
- *Ποια ήταν τα αποτελέσματα της μικρασιατικής καταστροφής για την Ελλάδα;*

Το Ελληνικό καράβι «Αβέρωφ» στην Κωνσταντινούπολι

ΙΓ΄ ΤΟ ΕΠΟΣ ΤΟΥ 1940

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος άρχισε το Σεπτέμβριο του 1939, όταν η Γερμανία του Χίτλερ επετέθηκε εναντίον της Πολωνίας.

Ο δικτάτορας Μπενίτο Μουσολίνι, που κυβερνούσε την Ιταλία και ονειρευόταν να την κάνει μεγάλη αυτοκρατορία, έγινε σύμμαχος του Χίτλερ.

Ζητούσε με κάθε τρόπο να κυριεύσει την Ελλάδα, όπως κυριέψε τη γειτονική Αλβανία. Για να προκαλέσουν τους Έλληνες οι Ιταλοί, βομβάρδισαν στο λιμάνι της Τήνου το πολεμικό «*Ελλη*».

Όταν στις 28 Οκτωβρίου 1940 ο Μουσολίνι ζήτησε από τους Έλληνες να αφήσουν τον ιταλικό στρατό να μπει στην Ελλάδα, όλος ο λαός μας, με το στόμα του πρωθυπουργού Ιωάννη Μεταξά και του Βασιλιά Γεωργίου του Β΄, βροντοφώνησε το ηρωικό «ΟΧΙ».

Πάνω στα δοξασμένα βουνά της σκλαβωμένης Β. Ηπείρου, ο ηρωικός στρατός μας έγραψε σελίδες δόξας φθάνοντας μέχρι την Κορυτσά και το Αργυρόκαστρο.

Ο Χίτλερ, για να σώσει τους Ιταλούς συμμάχους του, που οι Έλληνες από τα βουνά της Αλβανίας κόντευαν να ρίξουν στη θάλασσα, επιτέθηκε στις 6 Απριλίου 1941 στην Ελλάδα.

Ο στρατός μας αντιτάχθηκε και στο νέο βάρβαρο εισβολέα το ίδιο γενναία, αλλά στις 27 Απριλίου 1941, μετά από γενναία αντίσταση τριών εβδομάδων, οι Γερμανοί υποδούλωσαν την Ελλάδα. Η Κρήτη συνέχισε να αντιστέκεται μέχρι τις 20 Μαΐου.

Η ηρωική αντίσταση των Ελλήνων καθυστέρησε το Χίτλερ, που δεν πρόλαβε να καταλάβει τη Μόσχα πριν αρχίσει ο βαρύς ρωσικός χειμώνας, πράγμα που είχε μεγάλη σημασία για την τύχη της ανθρωπότητας.

Για τέσσερα χρόνια, από τον Απρίλιο του 1941 ως τον Οκτώβριο του 1944, ο ελληνικός λαός υπέφερε πάρα πολύ από τους ξένους κατακτητές, τους Γερμανούς, τους Ιταλούς και τους Βουλγάρους.

Ο χειμώνας του 1941 ήταν απαίσιος. Οι Έλληνες πέθαιναν κατά εκατοντάδες στους δρόμους από την πείνα και το κρύο. Όμως ο ηρωικός λαός μας συνέχισε να αντιστέκεται παντού, στα βουνά και στις πόλεις.

Πολλοί στρατιώτες έφυγαν για τη Μέση Ανατολή, όπου συνέχισαν την αντίσταση στο πλευρό των συμμάχων. Τα ηρωικά κατορθώματά τους στο Ελ-Αλαμείν της Αφρικής και στο Ρίμινι της Ιταλίας δόξασαν την Ελλάδα.

Οι κατακτητές, για να λυγίσουν το λαό μας, χρησιμοποίησαν τους πιο βάρβαρους τρόπους. Οι ομαδικές

εκτελέσεις στα Καλάβρυτα, στο Δίστομο, στη Σπάρτη, στην Αθήνα και σε άλλα μέρη της χώρας, θα μαρτυρούν αιώνια τι παθαίνει από τους κατακτητές ένας λαός που αγωνίζεται για τη λευτεριά του.

Τελικά, στις 12 Οκτωβρίου 1944, οι Γερμανοί έφυγαν οριστικά από την Ελλάδα. Η Ελλάδα πήρε πάλι πίσω τα εδάφη της που καταπάτησαν οι Βούλγαροι και προσάρτησε τα Δωδεκάνησα, που μέχρι τότε κρατούσαν οι Ιταλοί. Η ένωση έγινε με λαμπρότητα στις 7 Μαρτίου 1948.

Τα Δωδεκάνησα είναι πλέον ελεύθερα. Δικαιώθηκε ένας από τους πόθους του έθνους μας. Η Βόρειος Ήπειρος όμως στενάζει κάτω από το άθεο και ολοκληρωτικό καθεστώς της κουμουνιστικής Αλβανίας και η Κύπρος δεν κατάφερε ακόμη να χαρεί την Ελευθερία.

Σκηνή από
έφοδο Ελλήνων
στρατιωτών

Ερωτήσεις

- Πότε και από ποιον άρχισε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος;
- Πώς δέχτηκε ο Ελληνικός λαός το ιστορικό «ΟΧΙ»;
- Γιατί η Γερμανία μάς κήρυξε τον πόλεμο;
- Τι εννοούμε, όταν λέμε «κατοχή»;
- Πώς αντέδρασε ο Ελληνικός λαός στην εχθρική κατοχή;
- Τι αντίποινα μεταχειρίστηκαν οι Γερμανοί για να εξουδετερώσουν την Ελληνική αντίσταση;
- Πότε έφυγαν τελικά οι Γερμανοί από την Ελλάδα;
- Σε τι ωφέλησε τους συμμάχους ο αγώνας των Ελλήνων;

Η δοκιμασία του Έθνους κατά την περίοδο 1944-1949 και η σημασία της Εθνικής Ενότητας.

Η εθνική αντίσταση δεν έμεινε, δυστυχώς, ενωμένη. Άρχισαν προστριβές με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί διαμάχη ανάμεσα στις παρατάξεις. Τη διαμάχη αυτή παρακίνησαν και οι σύμμαχοι (Αγγλοι, Ρώσοι, Αμερικάνοι) που ο καθένας τους ενδιαφερόταν να εξασφαλίσει για λογαριασμό του την επιρροή του στην Ελλάδα μετά τη λήξη του πολέμου.

Η διαίρεση αυτή του λαού οδήγησε στο φοβερό εμφύλιο πόλεμο του 1944-45 και 1946-49, που κατέστρεψε ότι ενωμένοι φτιάξαμε. Στον εμφύλιο αυτό πόλεμο η Ελλάδα δοκιμάστηκε πολύ. Άφθονο αδελφικό αίμα πότισε τα ελληνικά χώματα, ανυπολόγιστες ζημιές προξενήθηκαν στην οικονομία της χώρας και υποδαυλίστηκαν τα μίση.

Οι θλιβερές αυτές σελίδες της ιστορίας μας πρέπει να μας γίνουν μάθημα για τη μεγάλη σημασία που έχει η εθνική ενότητα στην πρόοδο του λαού μας και να αποφύγουμε ξανά τις δυσάρεστες συνέπειες ενός νέου εμφυλίου πολέμου.

ΙΔ΄ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19ο ΚΑΙ 20ο ΑΙΩΝΑ.

Μετά την απελευθέρωσή της από τους Τούρκους η Ελλάδα βρισκόταν σε οικονομικό χάος.

Ο πρώτος κυβερνήτης της, ο Ιωάννης Καποδίστριας και όλες οι μετέπειτα κυβερνήσεις, αγωνίστηκαν για την οικονομική ανόρθωση της χώρας. Φρόντισαν για την ανάπτυξη της γεωργίας, της κτηνοτροφίας, της βιοτεχνίας και βιομηχανίας, του εμπορίου και της εμπορικής ναυτιλίας.

Αλλά και στον πολιτιστικό τομέα η Ελλάδα αναπτύχθηκε πολύ μετά την απελευθέρωση, συνεχίζοντας τη λαμπρή πολιτιστική της παράδοση, που ούτε στα χρόνια της τουρκοκρατίας διακόπηκε. Η νεώτερη Ελλάδα έχει να επιδείξει σπουδαίους πεζογράφους, όπως ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ο Καρκαβίτσας, ο Ξενόπουλος, σπουδαίους ποιητές όπως ο Παλαμάς, ο Σολωμός, ο Σεφέρης και ο Ελύτης. Οι δύο τελευταίοι βραβεύτηκαν με το βραβείο Νόμπελ. Ακόμη έχει να επιδείξει ζωγράφους σαν το Νικηφόρο Λύτρα και το λαϊκό Θεόφιλο και γλύπτες σαν το Χαλεπά.

Γενικά η Ελλάδα στα 150 περίπου χρόνια ελεύθερης ζωής κατόρθωσε να σημειώσει σημαντική πρόοδο στον οικονομικό και πολιτιστικό τομέα. Με την εργατικότητα του λαού της να μπόρεσε να

εξασφαλίσει οικονομική άνεση και να παρακολουθεί τα επιτεύγματα και τη ζωή του ευρωπαϊκού πολιτισμού, που έχει τις ρίζες του στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό.

Ερωτήσεις

- *Ποια ήταν η κατάσταση της Ελλάδας μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους;*
- *Ποιος ήταν ο πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδας;*
- *Τι έχει να επιδείξει η νεώτερη Ελλάδα στον πολιτιστικό τομέα;*
- *Τι κατάφερε η νεώτερη Ελλάδα μέσα στα 150 χρόνια από την απελευθέρωσή της;*

Έλληνες ποιητές. Από αριστερά προς τα δεξιά: Γ. Στρατήγης, Γ. Δροσίνης, Ι. Πολέμης, Κ. Παλαμιάς και Α. Προβελέγιος

ΙΕ΄ ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Η Ιστορία του Ελληνικού έθνους που έχει ηλικία 4.000 χρόνων, διαιρείται σε τρεις περιόδους:

α) Στην Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας, με τα θαυμάσια επιτεύγματα του κρητομυκηναϊκού πολιτισμού και αργότερα του πολιτισμού που αναπτύχθηκε με κέντρο την Αθήνα στα χρόνια του Περικλή. Τον πολιτισμό αυτό μετέφερε και διέδωσε στα βάθη της Ασίας ο Μέγας Αλέξανδρος.

Όταν αργότερα η Ελλάδα υποτάχθηκε στους Ρωμαίους, ο πολιτισμός αυτός μεταφέρθηκε στην Ευρώπη και αποτέλεσε τη βάση του σημερινού πολιτισμού.

β) Στην Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Η ένδοξη αυτή περίοδος άρχισε το 395 μ.Χ. με το Μ. Θεοδοσίο και τέλειωσε το 1453 με την άλωση της Βασιλίδος των πόλεων από το Μωάμεθ το Β΄. Τότε οι σοφοί της Ανατολής κατέφυγαν στη Δύση και βοήθησαν στην πνευματική Αναγέννηση της Ευρώπης.

γ) Στην Ιστορία της Νεότερης Ελλάδας. Η περίοδος αυτή αρχίζει το 1821, όταν οι Έλληνες με βαθειά πίστη στο Θεό ξεσηκώθηκαν και απέκτησαν τη λευτεριά τους δημιουργώντας το Νεοελληνικό κράτος.

Θλιβερές σελίδες της περιόδου αυτής είναι η μικρασιατική καταστροφή το 1922, το ξερίζωμα των Ελλήνων του Πόντου, τα γεγονότα του Σεπτέμβρη του 1955 στην Πόλη, η Κυπριακή τραγωδία και το συνεχιζόμενο δράμα των Βορειοηπειρωτών αδελφών μας. -

Ερωτήσεις

- Σε πόσες περιόδους χωρίζεται η ελληνική ιστορία;
- Τι καλύπτει καθεμιά από αυτές τις περιόδους;
- Ποια παραμένουν σαν μελανά σημεία και θλιβερές σελίδες της ιστορίας της πατρίδας μας;
- Τι αισθάνεστε που είστε απόγονοι του Ελληνικού Έθνους;

Ο Ελληνικός πληθυσμός ξεριζώνεται από τη γη του και καταλήγει στην προσφυγιά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α΄ Η ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	1
Η προεπαναστατική περίοδος	4
Το Σούλι	8
Β΄ Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821	11
Η Επανάσταση στη Μολδοβλαχία	11
Γ΄ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΥΡΙΩΣ ΕΛΛΑΔΑ	14
Πελοπόννησος	14
Παλαιών Πατρών Γερμανός - 25η Μαρτίου	17
Ανατολική Στερεά Ελλάδα - Αττική	18
Τα Νησιά	19
Θεσσαλία - Μακεδονία	20
Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄	22
Δ΄ Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ	24
Κλέφτες και Αρματολοί	28
Πολεμικό Ναυτικό	30
Κρυφό σχολειό	31
Ε΄ ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.	35
ΣΤ΄ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ	40
Η ανατίναξη της τουρκικής ναυαρχίδας	40
Η καταστροφή τη Χίου	42
Εκστρατεία και καταστροφή του Δράμαλη	45
Η μάχη στο Πέτα	47
Η Πολιορκία του Μεσολογγίου - Θάνατος του Μπότσαρη	48
Ζ΄ ΣΥΜΠΡΑΞΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΙΝΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.	51
Τουρκία και Αίγυπτος εναντίον των Ελλήνων	51

Η καταστροφή των Ψαρών	53
Οι πρώτες νίκες του Ιμβραήμ	55
Γρηγόριος Δικαίος - Παπαφλέσσα	55
Ο πρώτος οργανωμένος ελληνικός στρατός	57
Η δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου	58
Η Αθήνα στα χέρια των Τούρκων	61
Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης	62
Η΄ Ο ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ - ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ	64
Ο λόρδος Βύρων	64
Θ΄ Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ	66
Ι΄ ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ	68
Ο Καποδίστριας Κυβερνήτης της Ελλάδας	71
ΙΑ΄ ΔΙΑΔΟΧΙΚΕΣ ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	74
Ενσωμάτωση των Επτανήσων	74
Κρήτη - Μακεδονικός Αγώνας	75
Η Απελευθέρωση της Μακεδονίας, της Ηπείρου και των Νήσων του Αρχιπελάγους.	79
ΙΒ΄ Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.	83
Η Εκστρατεία της Μικράς Ασίας	85
ΙΓ΄ ΤΟ ΕΠΟΣ ΤΟΥ 1940	87
Η δοκιμασία του Έθνους κατά την περίοδο 1944 - 1949 και η σημασία της Εθνικής Ενότητας.	91
ΙΔ΄ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19ο ΚΑΙ 20ο ΑΙΩΝΑ.	93
ΙΕ΄ ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ	95

